

BERÄTTELSE

SOM FÖRÄNDRAR

Ett telefonsamtal...

I slutet av augusti 2015 blev jag uppringd av David Lagercrantz som sa ”Jag kommer att donera ett anseeligt bidrag till Läsrörelsen. Jag kommer att berätta detta om två dagar, i samband med presskonferensen om den fjärde delen av Millenniumserien *Det som inte dödar oss.*” Lätt förstummad satte jag mig ner, sedan svarade jag ”då gör vi ett projekt riktat till ungdomar.”

Den ideella föreningen Läsrörelsens första landsomfattande kampanj startade år 2000 på Bok & Bibliotek. Bakgrunden var dels den OECD-undersökning som visade att 25 procent av alla vuxna svenskar och 20 procent av de unga vuxna (18–25 år) hade en bristande läs- och skrivförmåga, dels var det den kraftiga minskning av föräldrars högläsning för sina barn, som redovisades i den så kallade Barnbarometern 1999. Utifrån detta tog Läsrörelsen som motto ”Ge dina barn ett språk”.

Många av Läsrörelsens projekt har under senare år vänt sig till yngre barn med lusten till språket och läsningen i centrum. Ett projekt är BERÄTTA, LEKA, LÄSA där vi arbetat med närläsning av bilderböcker med 1-, 2- och 3-åringar tillsammans med förskolor och bibliotek i 29 kommuner. Ett annat är Bok Happy Meal där hittills 18,4 miljoner barn- och bilderböcker nått barn- och barnfamiljer. Sedan 2010 över hela Norden.

Under Läsrörelsens första år genomfördes även ett antal satsningar riktade till ungdomar, den grupp som läser allt mindre. Vi hade därför talat om att göra nya satsningar med ungdomar. När David Lagercrantz tog kontakt med mig så blev det upptakten till *Berättelser som förändrar*, i 200 högstadie- och gymnasieskolor under 2017. Ett projekt som ska lyfta fram berättandet i skönlitteratur, biografier och serier. Minst 35 000 elever från hela landet kommer att delta. Projektet har också möjliggjorts med stöd från PostkodLotteriets Kulturstiftelse och i samarbete med Svenska barnboksinstitutet och MTM – Myndigheten för tillgängliga medier.

David Lagercrantz blev en av landets främste läsfrämjare med utgivning av boken *Jag är Zlatan Ibrahimović*, vilket han beskrivit som det finaste som hänt i hans yrkesliv. Han har sedan dess varit djupt engagerad i frågan hur vi ska få en ny generation och nya målgrupper att läsa och ta del av berättelser som förmår gripa tag och förändra. David Lagercrantz deltar aktivt i projektet.

Projektets huvudpedagog är Ann Boglind, universitetslektor i svenskämnet vid Institutionen för

litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet. Hon är i grunden svensklärare och var under många år ordförande i Svenskläraryöreningen.

En annan central person är Johan Unenge, författare, serietecknare och Sveriges förste läsambassadör och läsoach.

Tio boktitlar har valts ut av Ann Boglind, bland annat i kontakt med en referensgrupp av skolungdomar från olika delar av landet och med David Lagercrantz. En av titlarna är *Jag är Zlatan Ibrahimović*, en annan är *Så har jag det nu* av Meg Rosoff. Två av ungdomarna Salam Muhialdeen och Madelene Camuz Eriksson intervjuas i den här skriften.

Skolornas kontaktpersoner deltar – under vårterminen eller höstterminen – i de två halvdagarskonferenser som anordnas i varje region. Totalt är det 16 konferenser under 2017. Till konferenserna inbjuds också berörda skolledare och kommunpolitiker. På en av respektive konferensdagar medverkar David Lagercrantz. På bägge konferenserna medverkar projektets huvudpedagog Ann Boglind. Övriga medverkande är författarna Johan Unenge och Jessica Schiefauer samt skolbibliotekarien Elisabet Niskakari.

Alla skolor som deltar har ett skolbibliotek eller ett nära samarbete med ett folkbibliotek. Minst två kontaktpersoner finns på varje skola, en svensklärare och en skolbibliotekarie (eller en folkbibliotekarie). Varje skola får en klassuppsättning på 35 böcker av en av de tio titlar som ingår och köper en klassuppsättning av en annan titel. Böckerna förvaltas av skolbiblioteket. Talböcker finns för elever med lässvårigheter. De deltagande klasserna får ta del av filmade författarintervjuer, framtagna exklusivt för de som arbetar med respektive författares bok.

Det övergripande målet är att projektets berättelser – i skönlitteratur, biografier och serier – ska fördjupa elevernas kunskaper om andra och sig själva och bidra till ett mer humant samhälle. Vi menar att i en omvälvande tid då vår medmänsklighet sätts på prov, kan en stark berättelse göra skillnad. Det är vår övertygelse.

Foto Jenny Dozai

Stockholm december 2016

Elisabet Reslegård
Ordförande och projektledare
Läsrörelsen

David Lagercrantz: »Läsning för oss samman«

Författaren David Lagercrantz tror att läsning måste bli coolt för att fler unga ska välja böckerna. Exakt hur det ska göras vet han inte, men han tror på förebilder och starka personligheter – som Zlatan.

Av Victoria Myrén Foto Magnus Liam Karlsson

– När jag tänker tillbaka på det är Zlatanboken det roligaste som har hänt mig i mitt yrkesliv.

Som författare dagdrömmar man alltid menar David Lagercrantz, om att en bok ska nå framgång, hyllas och läsas av de breda massorna. Men det som hände med *Jag är Zlatan Ibrahimović* överträffade allt han någonsin kunnat föreställa sig, för det var en succé på så många nivåer.

– Den sålde över 500 000 inbundna exemplar på sex veckor, samtidigt som den hyllades av kritiker och blev nominerad till Augustpriset, säger han och skakar på huvudet.

Att boken sålde så mycket handlade om att den nådde ut till unga människor som vanligtvis inte läste.

– Normalt när en bok kommer upp i sådana upp-lagor pratar man om att det är ”kommersiellt skit”, men boken nådde nya grupper.

Jag berättar för honom att jag några dagar tidigare, suttit och läst boken på pendeltåget och plötsligt hörde en liten kille säga: Zlatan! Och en halv minut senare peka på mig och boken och vända sig till sin mamma: ”Jag vill också ha en bok om Zlatan.”

Pojken var sex år.

David Lagercrantz säger att han hört hundratals historier, från föräldrar och lärare, som varit förtvivlade över att de inte fått sina barn att läsa, de har försökt allt, men inget har funkat. Så kom Zlatanboken, och vissa läste den fem-sex gånger. Framför allt unga killar.

– Det var lite chockerande för mig. Som många författare var jag van vid att det kom äldre, bildade damer och lyssnade när jag pratade om mina böcker, nu kom det plötsligt tuffa killar från förorten som ställde helt andra frågor och gjorde bibliotekarierna oroliga, säger han med ett skratt.

Frågorna om hans språk ersattes med: ”Vad kör du för bil då, kör du också Porsche eller?” (Zlatan körde Porsche) och ”Hur mycket tjänar du?”

David Lagercrantz lutar sig bakåt i en bred fåtölj i sin stora lägenhet på Södermalm och lägger ömsom upp fötterna på bordet, ömsom ner dem igen. Det är slutet av november 2016 och han sitter och skriver om det som ska bli bok nummer fem i Millenniumserien.

– Det här är mitt favorittillstånd, att skriva *om*. Jag tycker det är jobbigt när man ska skriva nytt, jag blir stressad över att det finns så många val. Men att sitta så här och stryka och ändra formuleringar, det blir något terapeutiskt, säger han och tillägger:

– Har jag en begåvning så är det att jag kan stryka. Jag känner instinktivt när en mening sitter och jag brukar säga att när jag blir stor ska jag bli redaktör.

Det går en röd tråd från *Jag är Zlatan Ibrahimović* till

Millenniumuppdraget. Succén med Zlatanboken ledde till att David Lagercrantz fick ”alla erbjudanden man kan tänka sig”.

– Och jag fastnade för Millenniumboken. Jag vill att det jag gör har en social betydelse, jag vill sätta ett avtryck, säger han.

Framgången med *Det som inte dödar* (den fjärde boken i Millenniumserien) ledde i sin tur till Läsrörelsens projekt *Berättelser som förändrar*, tack vare David Lagercrantz donation.

– Jag har alltid trott på att läsning kan föra oss samman och minska sprickan mellan vi och dem i samhället. Sedan hade jag ju jobbat med Elisabet (Reslegård reds. anm.) och kände att det här ligger i linje med det jag brinner för.

Att Zlatanboken nu ska nå nya läsare, ser han verkligen fram emot.

– Den här boken har gjort det lite coolt och häftigt att läsa. Det är verkligen fantastiskt att boken blev en ”instant classic” och att den lever och hela tiden hittar nya generationer läsare.

Han hoppas att boken kommer att ge elever underlag för att diskutera klasskillnader och hur det är att få kämpa för att vara en del av samhället.

Det han förvånades över i mötet med

Zlatan, var hur öppen han var med vad han varit med om, sitt utanförskap, och hur gärna han ville förstå sitt liv.

– Zlatan är så himla målinriktad och så plötsligt fick han, genom arbetet med boken, en möjlighet att se tillbaka på sitt liv. Och det vet alla att när man börjar berätta om sitt liv får man syn på det.

Själv kommer han från en intellektuell familj med pappa Olof Lagercrantz, publicist och författare och mamma, Martina Ruin, samt systemen skådespelaren Marika Lagercrantz. Det var självklart för honom att skriva för de mest bildade.

– Men nu mötte jag en helt annan grupp och det var en fantastisk känsla att inse att jag inte bara skrev för de närmast sörjande.

I samband med lanseringen av Zlatanboken mötte han många unga förortskillar som sade sig vilja bli en ny Zlatan och ta sig bort från stället där de växt upp. David Lagercrantz svar var att det är en chans på miljonen att lyckas med det som Zlatan gjorde, men att läsningen ger dem större chans att ta sig därifrån.

– Bästa sättet att inte bara öka vår empati, utan också bota oss från våra fördomar är att läsa.

Han har stor tilltro till böckers möjlighet att förändra människan, samtidigt känner han en större politisk dystyret och sorg än han någonsin känt i sitt vuxna liv.

– Jag får verkligen en känsla av ett nytt 30-tal med Trump och hela den högerpopulistiska vinden som

»Förortskillar vill bli en ny Zlatan«

blåser överallt. Det grundar sig naturligtvis i rädsla och den rädslan har en grupp politiker lärt sig spela på genom att demonisera andra och säga att lösningen är att slänga ut dem. Vi lär oss att skylla vår egen förtvivlan och våra egna misslyckanden på andra, säger han.

David Lagercrantz har samtidigt svårt att tro att man hamnar i rädslan och demoniseringen om man läser och lär sig resonera och tänka.

– Litteraturen kan förhoppningsvis få oss att tänka efter innan vi följer våra primitivaste känslor.

Som barn var det bara en sak som existerade i hans eget huvud: Idrott. Hans pappa försökte att få honom att läsa, men det gick trögt.

– Det var först när jag hittade mina egna böcker, som Mario Puzos *Gudfadern* med sexscenen, som intresset verkligen väcktes.

Pappan och han skojade om det sen och pappan sade att det hade varit bättre om han i stället för att säga: du ska gå in i mitt bibliotek, hade sagt: du får absolut inte gå in i mitt bibliotek.

– Men någonting tycks ha hänt. Nu predikas läsningen överallt och jag har tre barn och alla vet att de ska läsa. Det tråkiga är om de gör det för att de ska vara duktiga. Jag äter en morot för att få choklad... Men kanske kan det börja så.

Läsandet och skrivandet är för David Lagercrantz inte bara hans yrke utan också hans liv och har påverkat hela hans sätt att se på världen.

– Det är via litteraturen jag ser nyanserna i mänskliga relationer och i samhället. Litteraturen skärper ens blick, ens språk och tänkande. Jag gör nog fortfarande en massa dumma saker, men litteraturen gör att man tänker nytt och blir mindre snar att döma, säger han.

I läsandet finns också ett ständigt undersökande: hur gör man? Hur skriver man för att något ska bli riktigt bra?

– Och det är en del av glädjen med läsningen.

Vad är din drivkraft?

– Det är en fråga det, säger han och tystnar.

– Det finns ögonblick när det är fantastiskt roligt att skriva, men jag vill ju åstadkomma något som håller och är av bra kvalitet.

Han har skrivit en rad böcker om kända personer (Zlatan, uppfinnaren Håkan Lans, bergsbestigaren Göran Kropp) och tycker om att göra dem till karaktärer som han kan leva sig in i.

– Det blir för svart om jag bara borrar i mig själv, det är ingen dum grej att skriva om något helt annat, det händer något i krocken mellan världar. Jag tror att alltför många författare skriver om kvinnor och män som är som de själva. Man kan bli för lojal mot karaktärerna.

Men du behöver inte skriva?

– Ekonomiskt skulle jag inte behöva det men jag skulle inte klara mig utan skrivandet. Vad skulle jag göra då? Säger han och slår ut med armarna.

– Spela golf?

Han konstaterar att det trevliga med skrivandet är att ”man kan toppa när man är 70” och han drivs hela tiden av längtan efter att skriva något riktigt bra.

Kan du känna dig nöjd?

– Ibland kan jag känna mig ganska nöjd, men jag brukar säga att det är farligt att bli nöjd, tvivlet är ens bästa drivkraft. Man får väl pendla mellan övermodet – så att man vågar lita på sina infall – och tvivlet som gör att man tittar igenom det kritiskt.

Som ung läste han ”svåra” böcker, inte för att innehållet lockade, utan för att de gav honom en air av intellektuell. Idolen var Albert Camus, med sin bok i kavajfickan, sina Galouise-cigaretter och sin uppfällda krage.

– Han var cool, säger David Lagercrantz och skrattar.

Och han tror på det coolas dragningskraft, att precis som musiken för många unga i dag kan ge en identitet, säga något om vem man är, så borde böcker kunna fungera på samma vis.

– Sen är frågan hur man gör det, kanske via förebilder.

Han tror att Zlatanboken blev en sådan succé för att Zlatan var den första bland de nya svenskarna som hade gjort en enorm karriär.

– Han var den första amerikanska drömmen på svenska. Sedan tror jag att boken är skriven med tempo, också bidrog. Och nu har vi försökt hitta fler sådana böcker till det här projektet.

David Lagercrantz kommer att medverka i åtta av de sexton halvdagskonferenserna för svensklärare, skolbibliotekarier, skolledare och politiker (alla går på två konferenser). Och han hoppas kunna tända lite glöd i de som sedan i sin tur ska tända glöd i andra.

– Det jag ser i skolan i dag är att många lärare är så bundna av olika läroplaner och vad de ska göra, men om man ska få någon att brinna så måste man brinna själv.

Han pekar på att när personer får berätta om en lärare som inspirerat dem och betytt något speciellt för dem, så är det inte lärarna som mest effektivt följt läroplanen de lyfter fram.

– Utan det är naturligtvis den läraren som brann. Det är det budskapet jag ska ge, att vi måste skapa engagemang.

Och hur ska du få dem att tända till?

– Jag ska försöka vara den galna passionerade David som jag nog kan vara ibland. När jag brinner för något är jag lätt manisk, säger han med ett leende.

»Tvivlet är ens bästa drivkraft«

Ann Boglind, huvudpedagog: »Berättelser kan förändra«

*Ann Boglind, huvudpedagog
för projektet, universitetslektor
i svenskämnets didaktik vid
Institutionen för litteratur, idéhistoria
och religion Göteborgs universitet.
Ann är svensklärare, lärarutbildare
och tidigare ordförande i Svensk-
lärarföreningen.*

Detta är ett projekt som utgår från föreställningen om skönlitteraturens positiva inverkan på läsaren: "Berättelserna ska fördjupa elevernas kunskaper om sig själva och bidra till ett mer humanitärt samhälle" som det står i målbeskrivningen. För att detta förhoppningsvis ska förverkligas på de två hundra skolor som deltar har jag, i samråd med en engagerad referensgrupp av elever i tonåren och David Lagercrantz, valt ut tio olika skönlitterära verk som skolorna kan välja mellan: en biografi, en serieroman, en novellsamling, ett par dystopier och resten mer eller mindre realistiska romaner. Gemensamt för dessa böcker är att de är starka skildringar av unga människors problem, konflikter och glädjeämnen. I dessa texter möter läsarna exempelvis den kaxige Zlatan, döden som berättare, en ung kille som har varit delaktig i en dödsmisshandling, skrämmande framtids-samhällen och dödssjuka tonåringar.

Det är inte det lättaste att läsa en och samma bok med elever som har olika läsvanor, läsintressen och läsförmågor. Inför detta val av böcker, som måste fungera för alla elever i en klass, ställde jag upp en rad kriterier utifrån min bakgrund både som högstadielärare och barn- och ungdomslitteraturforskare:

- Bokens tema och motiv ska vara angeläget
- Berättelsen ska vara medryckande och väcka tankar
- Språket ska vara väl genomarbetat
- Det är bra om det finns både en manlig och en kvinnlig central karaktär
- Boken får inte vara alltför tjock
- Boken får inte vara alltför svår, men inte heller alltför enkel
- Boken kan gärna innehålla intressanta berättartekniska grepp
- Boken behöver inte berätta allt, utan det är bra om läsaren får fylla i tomrum och på så sätt vara medskapande

Jag vill att de böcker som läses i projektet ska vara både en spegel och ett fönster för eleverna. Med det menar jag att de ska kunna identifiera sig med och känna igen sig i de litterära karaktärerna, men de ska också få nya perspektiv och möta något okänt, vilket blir en större utmaning för dem.

Det är min bestämda mening att det är givande för både lärare och elever att ibland följas åt och läsa en hel bok tillsammans, då kan faktiskt boken vara lite svårare än de böcker som eleverna läser på egen hand. Det är ett värde i en läsning som kräver ansträngning. Det finns många fördelar med att läsa texter gemensamt. Läsningen blir en social aktivitet och eleverna blir medvetna om att alla inte uppfattar en text på samma sätt och att läsoplevelsen och förståelsen kan fördjupas genom samtal och samarbete. Boken är densamma för alla, men eleverna kan efter intresse arbeta med olika

Foto Sara Moein

aktiviteter med utgångspunkt i den: samtal, skrivande, lyssnande, dramatiserande, målning, faktasökning, film och olika framställningar med digitala medier. Om eleverna får hjälp att planera läsningen och sätta upp delmål är det större chans att alla elever tar sig igenom boken med behållning. Man kan se den gemensamma läsningen som både en gruppresa och en individuell resa. Gruppresan har de alla varit med om och då kan boken i fortsättningen fungera som en gemensam referensram vid arbete med fortsatt läsning.

Kan berättelser förändra?

Litteraturläsning i skolan sker vid olika tillfällen med olika utgångspunkt och olika syften. I det här projektet är det varken läsförmåga eller inskolning i berättartekniska begrepp som står i fokus, även om dessa kompetenser utvecklas på köpet vid en engagerad läsning. Skönlitterärt läsande är inte bara att förstå en text rent språkligt på ytan utan också att uppleva, känna och få erfarenheter. Skönlitteratur har en kognitiv inverkan på sina läsare samtidigt som den har en känslomässig och empatisk inverkan. Genom att läsa litterära texter förstår vi oss själva bättre och vi lär känna andra tider och kulturer samt andra människors sätt att tänka. När vi läser skönlitteratur måste vi tänka efter extra noga, eftersom berättelser inte alltid är bokstavliga och detta både utvecklar och aktiverar vår mentala föreställningsförmåga. I skönlitterära texter möter läsaren olika perspektiv och olika alternativ, vilket gör att han eller hon blir bättre rustad att förstå tillvaron. När vi läser om en fiktiv värld går det inte att ta något för givet, utan vi måste forma en helhet av den information som ges och vara uppmärksamma och använda både vår tidigare kunskap och vår fantasi för att förstå hur den fiktiva världen fungerar. Internationell forskning har betonat litteraturläsningens goda effekter som exempelvis empatiförstärkning, minskade klyftor mellan sociala grupper och en allmänt taget förbättrad förmåga att förstå andra människors tanke- och känslvärld. Genom att tolka, förstå och känna sympati för litterära karaktärens handlingen uppövar man sin kreativa fantasi och man blir bättre på att förstå verkliga människor utan att alltid ha samma åsikt som de. Detta är extra värdefullt för unga läsare som ännu inte har så mycket livserfarenhet. Det är viktigare att känna empati för en fiktiv karaktär än att distanslöst identifiera sig med honom eller henne.

Vi kan slå fast att fiktiva berättelser utvecklar oss människor.

Läsning av texterna

Hur kan man då läsa och arbeta med skönlitteratur så att texterna verkligen berör eleverna och bidrar till att de utvecklas? Det gäller att skapa ett positivt möte mellan text och läsare. I vårt projekt blir den inledande filmen ett första positivt möte. Den bakomliggan-

de litteraturdidaktiska teorin till nedanstående idéer är litteraturreception. Här ses läsaren som en aktiv medskapare: den litterära texten behöver läsarens fantasi för att förverkligas. Läsaren bör gå i dialog med texten och svara på det den har säga och inte leta efter ett bestämt "budskap". Det innebär att litterära texter inte har en enda inneboende mening och därför kan det inte finnas något direkt facit till dem. Här ligger en skillnad mellan att läsa facktexter och skönlitteratur. Huvudsyftet med litterär läsning är inte alltid totalförståelse. Det gäller först och främst att stärka elevernas medvetande om hur mycket de i själva verket kan som fiktionsläsare utan att veta om det.

Det är naturligt att stegvis tränga in i en berättelse. Allra först känner man sig osäker och förvirrad, men efter ett tag har man lärt känna personer och miljö och förstår så småningom vad det handlar om. Då blir läsaren berörd av berättelsen och kopplar den till egna upplevelser genom att reflektera över vad den vill säga och så småningom börjar han eller hon kanske också iaktta hur författaren har gjort för att presentera personer, miljöer, konflikter etc. I dessa steg behöver eleverna vägledning av läraren och av varandra.

Lärarens högläsning är även för äldre elever ett utmärkt sätt att tränga in i en bok tillsammans. Högläsning inger i sig en positiv syn på läsning. En fördel är att alla är på samma ställe i texten och läraren kan stanna upp och börja samtala om det som just hänt: Varför tror ni att han gjorde så? Tycker ni att han gjorde rätt? Vad tror ni kommer att hända sedan? Har ni varit med om något liknande? etc. Eleverna kan också sitta i mindre grupper och läsa högt för varandra.

Det finns olika åsikter om i vilket skede av läsningen som uppföljning och textbearbetning ska ske. På senare tid har framförts tanken att hela boken bör vara läst så att läsaren ska ha helheten klar för sig innan man börjar prata eller skriva om den, men min erfarenhet är att samtalet blir ytligare om eleverna utan något verktyg ska greppa om en hel roman. Det är svårt att minnas detaljer. Dessutom ger den läsning då man följs åt utmärkta tillfällen att tillsammans göra iakttagelser och upptäckter.

Om man ändå bestämmer sig för att hela verket ska vara läst innan man börjar arbeta med det, kan man exempelvis ge eleverna klisterlappar att ha till hands vid läsningen och be dem klistra in dem vid ställen i texten som de vill behandla senare. Ett annat sätt är att eleverna spar läsoplevelsen för sig själva i form av en läslogg, som sedan används vid den gemensamma bearbetningen.

Loggbok

Att skriva loggbok är ett bra sätt att träna sin förmåga att reflektera över det lästa. I en loggbok behöver man

inte skriva helt korrekt, utan där är det viktigast att få ner sina tankar och känslor kring det lästa. Min erfarenhet är att eleverna minns de böcker de skrivit om på ett helt annat sätt, än när vi "bara" har pratat. Loggböcker kan skrivas spontant och utan några frågeställningar, men de kan också vara i form av så kallad text- och-tanke-logg. Här skriver eleverna ner citat ur den bok de håller på att läsa och i anslutning till dessa citat skriver de sina tankar. Som instruktion kan eleverna uppmanas att välja citat som de blivit förvånade, förfärade eller förtjusta över. Både citaten och tankarna kan vara av olika längd, allt från bara ett ord till ett stycke. Denna form av logg är en mycket bra utgångspunkt för ett litteratursamtal.

Exempel på Text- och-tanke-logg.

Citaten är ur *Boktjuven*

TEXT

"Du kommer att lära känna mig väl nog och snart nog, beroende på en rad omständigheter. Låt mig nöja mig med att säga att vid en viss tidpunkt kommer jag att stå lutad över dig, så älskvärt som möjligt. Din själ kommer att vila i mina armar. Varligt kommer jag sedan att bära bort dig." s. 10

TANKE

Eftersom det på bokomslaget står att det är döden som är berättare i romanen förstår jag att det är döden som presenterar sig på detta försiktiga vis. Här verkar ju döden inte vara skrämmande utan beskrivs lugnt och fint med positiva ord.

TEXT

"Det är egentligen bara en liten historia som bland annat handlar om:

- en flicka
- några ord
- en dragspelare
- några fantastiska tyskar
- en judisk slagskämpe
- en hel del stölder" s. 12

TANKE

De här ingredienserna gör mig verkligen nyfiken på historien!!!!

TEXT

"Jesus, Maria ..."

Hon sa det högt, orden bredde ut sig i ett rum som var fyllt med kall luft och böcker. Böcker överallt! Varenda vägg var bestyckad med överfulla men samtidigt oklanderligt uppställda hyllor. Det gick knappast att se något av målarfärgen på väggarna. Det fanns alla tänkbara stilar och storlekar på bokstäverna som var tryckta på ryggarna till de svarta, de röda, de grå, de varjefärga-

de böckerna. Det var en av de vackraste syner Liesel Meminger någonsin mött.

Hon log, uppfylld av förundran." s. 147

TANKE

Tänk att hon inte har sett så många böcker på samma gång tidigare. Hon kan inte ha varit på något bibliotek. Det är egentligen lite konstigt att hon, som inte läser så bra, ändå förstår att alla dessa böcker innehåller fantastiska historier. Den här scenen får mig att tänka på min morfars arbetsrum med väggarna precis fulla av böcker. Det var en speciell trygg känsla och stämning i det rummet.

Här har författaren skapat ett nytt ord "varjefärgad". Det måste betyda att alla färger finns med.

Processlogg

Loggböcker kan också vara styrda med frågor som nedanstående förslag till så kallad processlogg, det vill säga ett skrivande som följer läsningen av boken från början till slut:

Frågor innan du börjar läsa:

- Titta på boktiteln, omslaget och baksidestexten. Vad för slags bok verkar det vara? Vad har du för förväntningar? Vad tror du att boken kommer att handla om?
- Har du läst någon liknande bok förut?

Frågor när ca en fjärdedel är läst

- Hur har författaren gjort för att du ska bli intresserad av boken?
- Hur mycket har du fått reda på om huvudpersonerna? Ur vems perspektiv berättas händelserna?
- Har du kommit på vad bokens huvudproblem är?

Frågor när halva boken är läst

- Vilken är den viktigaste händelsen så här långt, tycker du?
- Under hur lång tid har bokens handling pågått?
- Hur tror du att problemet kommer att lösas?

Frågor när hela boken är läst

- Slutade boken som du trodde?
- Hade boken kunnat sluta på något annat sätt? Hur i så fall?
- Påminde boken om något annat du har läst eller sett eller varit med om själv?

Uppdrag

Det är lättare att hjälpa eleverna framåt i boken om de i mindre grupper får uppdrag att genomföra under läsningens gång och om man då och då samlas och redogör för vad man kommit fram till. Dessa uppdrag gör läsarna aktiva. Ett uppdrag kan vara att välja någon av de centrala karaktärerna och föra anteckningar om personen under läsningens gång för att sedan skriva

Foto Sara Moein

ihop ett personporträtt. Detta är ett sätt att inte bara läsa för att se hur det går utan också för att se hur författaren har gjort, vilket i sin tur kan överföras till både läsning av andra böcker och elevernas eget skrivande.

Här är några olika sätt som författare använder sig av för att bygga upp en karaktär:

- handlingar
- tankar
- känslor
- sätt att tala
- utseende, klädsel och andra tillhörigheter
- beteende
- kommentarer från andra personer

Exempelvis i *Med livet framför sig* kan man välja antingen Madame Rosa eller Momo, i *Boktjuven* kan man välja mellan Liesel, Rudy, mamma Rosa Huberman eller Pappa Hans Huberman, i *Så har jag det nu* kan man välja mellan Daisy, Edward eller Piper, och så vidare.

Ett annat uppdrag kopplat till en karaktär kan vara att identifiera de konflikter som finns i boken, för att sedan i mindre grupper samtala om hur konflikten eller konflikterna kan lösas. Man brukar tala om olika typer av konflikter: person mot en annan person, person mot sig själv, person mot samhället samt person mot naturen. Konflikter och försök till lösning av dem är berättelsernas drivkraft.

Böckerna i vårt projekt innehåller alla beskrivningar av situationer där känslor spelar en stor roll och det är ofrånkomligt att läsarna engagerar sig i dessa känslouttryck, vilket är utvecklande, framför allt för unga läsare.

Några elever kan få i uppdrag att under läsningens gång markera textställen med känslouttryck och presentera dem för övriga i klassen. Eleverna kan också diskutera varför läsare så ofta får så starka känslor, fastän de vet att allt är konstruerat av en författare.

Litteratursamtal

När man börjar dela med sig av sina tankar och sin läs-upplevelse är det bra att börja med att återberätta själva handlingen och prata om det som roar och är lättamt, för att sedan tillsammans göra iakttagelser som kan stimulera eleverna till reflektion. Ungdomar ser läsning alltmer som underhållning och avkoppling snarare än något som utvecklar deras tänkande och leder till att de får nya perspektiv. De tar till sig kunskap bättre om den kombineras med det som roar. Det gäller alltså att få eleverna att engagera sig personligt och känslomässigt i texten, framför allt när det är etiska värden som ska diskuteras.

En modell för litteratursamtal som de allra flesta lärare känner till är Aidan Chambers "jag- undrar-modell". Tanken bakom den är att läraren inte ska tänka ut samtalsfrågor på en text i förväg utan utgå från det som eleverna vill ta upp. Eleverna får i upp-gift att tänka efter vad de gillar och vad de ogillar och vilka frågor de har efter läsningen av en text. Detta kan göras i helklass eller i mindre grupper, både efter att en del av boken har lästs eller efter hela boken är färdigläst.

Om bokens huvudkaraktär ställs inför ett viktigt val underlättar det för läsarna att engagera sig och ställa sig frågor: Hur skulle vi känna oss? Hur skulle vi välja

i den situationen? Vad skulle vara det rätta valet? Vad blir konsekvenserna? Svaren på dessa frågor kan vara utgångspunkt för ett samtal.

I vårt projekt är tanken att eleverna ska läsa och ta ställning, det vill säga läsa kritiskt. Vid kritisk läsning ser man inte texter som neutrala, utan man frågar sig vem som ligger bakom texten och vad han eller hon vill med den. Tillsammans med följande frågor har man så ett utmärkt underlag för samtal:

- Från vilken vinkel är texten skriven (allvetande, jagform eller tredjeperson) – och vilken betydelse får det för mig som läsare?
- Vilken karaktär vill författaren att jag ska identifiera mig med? Hur märks det? Vilken betydelse får det för mig som läsare?
- Hur beskrivs känslor och miljö? Vilken betydelse får det för mig som läsare?
- Vad vill författaren att jag ska uppleva, känna eller tycka när jag har läst texten?

I litteratursamtalen är det viktigt att läraren har boken aktuell, men inte styr för mycket. Lärarens frågor bör vara öppna och upplevelseorienterade. Som samtalsledare ska läraren följa upp elevernas svar och uppmuntra dem till att utveckla sina svar samt knyta samman elevernas olika inlägg, så att det blir en dialog dem emellan. Min uppfattning är att läraren gärna kan gå in och visa sig som läsare och delge eleverna sina tankar kring det lästa, men då på ett sätt så att det inte uppfattas som någon form av den enda rätta uppfattningen.

Närläsning

Genom närläsning tränas eleverna att utgå från texten, vad som faktiskt står i den. Närläsning bidrar till en ökad kunskap om hur texter är uppbyggda för att kunna kommunicera med sina läsare. En mer grundad och stabilare förståelse skapas om texten sätts i centrum. För att undvika att litteraturläsningen blir ett löst tyckande krävs en aktiv undervisning i närläsning av skönlitterära texter.

Närläsning är från början en litteraturvetenskaplig analysmetod, men den kan modifieras och göras i dialog med elever genom att läraren visar endast ett litet stycke text i taget och samtalar om det. Här kan man visa på varje enskilt ords och varje enskild detaljs betydelse i sammanhanget och resonera om varför författaren har valt att använda just dessa ord och dessa detaljer. Man kan också samtala om de tomrum som finns i texten och spekulera i varför allt inte berättas. Närläsning i dialog med eleverna är ett utmärkt sätt att demonstrera och praktisera de lässtrategier som erfarna läsare använder sig av: sammanfatta det som hittills hänt, skapa inre bilder, ställa sig frågor, spekulera framåt,

koppla till egna erfarenheter, koppla till andra texter samt värdera och ta ställning.

Det har visat sig att läsarna påverkas mer av textens innehåll, om man stannar upp ibland och för en stund lämnar textstället där man just befinner sig och samtalar om tidigare delar av texten, genom att påminna sig om vad som hänt, och även skapar förväntningar på vad som ska komma samt kopplar till sitt eget liv och till livet utanför boken.

För den som vill pröva på närläsning finns här ett förslag på hur den kan gå till. Sidan 129 i Jessica Schiefauers *När hundarna kommer* kan fungera som ingång till romanen:

Veden brinner.

Skymningen faller sakta och trädtopparna speglas i vattenytan.

– Vad ser ni inom er? Var befinner sig personerna? Vilken tid på dygnet är det? Vad är det för stämning som manas fram? Vilket tempus är det? Har det någon betydelse?

Anton har köpt ett par kängor. Han berättade för pappa att Isak vägrat betala tillbaka det han lånat. Pappa blev vansinnig, gick in till Isak och gormade och sa åt honom att genast plocka fram det han var skyldig. Isak gjorde det utan att protestera.

– Vad får vi veta här? (Namn på ett par personer och en pappa.) Vilken relation har Anton och Isak till varandra, tror ni? Det står inte uttryckt i texten utan vi måste spekulera. Vad kan det vara för kängor, tror ni? Vad hade vi som läsare fått för associationer om han hade köpt ett par sneakers? Hur skiljer det sig från kängor?

Anton valde artonhåls. De är behagligt tunga, sluter smidigt åt kring vrister och vader. Anton går på ett nytt sätt i dem. Han liksom stegar fram, känner sig ointaglig, oantastlig, stark som en pansarvagn.

– Här förstår vi vad det är för kängor. Hur förhåller sig dessa kängor till den stämmningsfulla bilden som målas upp på sidans första två rader? Vilka associationer väcker liknelsen ”som en pansarvagn”?

Idag är det bara de två. De har Bamse med sig, och en förstärkare. Musiken dundrar över badplatsen. Det hörs på långt håll att det är upptaget här i kväll, ingen enda har dykt upp sedan de kom hit. Anton vet varför och den vetskapen får något att röra sig i hjärtat, en tickande, skön känsla.

– De är bara de två. Vem kan den andra personen vara? Vem kan Bamse vara? Vad tror ni att det är för musik? Vad kan det betyda ”att det är upptaget där i kväll”? Hur kan vi tolka beskrivningen av hur Anton känner sig?

Bamse står i vattenbrynet och skäller på småfisken. Plötsligt lyfter han nosen, spanar, ger ett kort skall. Anton spanar också. Det är någon på andra sidan sjön. Anton ser inte vad han gör, men han ser att det är Simon. Det kan inte vara någon annan, inte med den där långa tunna kroppen och hårtosen i nacken.

– Här förstår vi att Bamse är en hund. Vad har han för roll i den här scenen? Ja, han avslöjar att det finns en person till vid sjön, en som kan uppfattas som en som kommer och stör. Hur förstår vi att Anton känner till personen?

Det knäpper och det prasslar i snåren bakom Anton. Det är han. Han har varit och pissat, knäpper gylfen medan han går. Han har redan hunnit igenom fem öl och en kvarts liter hembränt.

– Vad får vi veta här om den andra personen?

När han kommer fram till strandkanten lägger han sin stora hand i Antons nacke. Det är en oväntad beröring, greppet är hårt och ändå: handen är varm. Han spanar också över vattnet, får också syn på Simon.

Vem är det?

– Hur kan man tolka vad som händer här? I vilket förhållande står Anton till den andre? Vilken betydelse har det att vi får veta att handen är stor och att beröringen är oväntad? Hur kan vi förstå att greppet är både hårt och varmt?

Hur förstår vi att han inte känner till Simon?

– Detta är inledningen till en mycket central scen i romanen. Vad tror ni kommer att hända? Skriv gärna ner vad ni tror så kan ni gå tillbaka till er anteckning när ni kommer fram till dessa sidor i er läsning.

Det är flera personer nämnda och inblandade. Ur vems perspektiv berättas händelsen?

När ni nu börjar läsa romanen kommer ni att märka att den i början har ett annat berättarperspektiv. Romanen heter ju *När hundarna kommer* och här förekommer en hund; det finns flera hundar i romanen. Håll utkik efter dem och se vilken funktion de har i romanen.

Stora frågor

Om unga läsare ska lära sig något från de berättelser de läser, måste det finnas utrymme för deras egna frågor och åsikter. De frågor och funderingar som uppkommer vid litteratursamtalen, vid loggskrivningen, vid den kritiska läsningen, vid närläsningen, vid karaktärsstudien eller någon annan bearbetningsaktivitet är tänkta att generera det man kallar "stora frågor", det vill säga väsentliga samtalsämnen om etik och moral, frågor som går på djupet så att berättelserna verkligen förändrar sina läsare. Dessa stora frågor kan man anteckna för att sedan låta mindre grupper av elever välja vad de vill arbeta vidare med.

Ett annat sätt kan vara att eleverna får följande uppgift när en bok är färdigläst: Vad i texten vill du diskutera med dina kamrater? Dessa diskussionsfrågor samlas ihop och fördelas efter intresse.

Det är min förhoppning att projektets böcker och arbetet med dem ska beröra och berika alla inblandade. Författaren Kai Söderhjelm sa en gång något som verkligen gick hem hos mina elever på Bergsjöskolan i Göteborg: "Ni lever bara ett liv, men genom att läsa böcker lever ni många liv."

Ann Boglind

LITTERATURLISTA

- Boglind, Ann & Nordenstam, Anna, *Från fabler till manga 2. Litteraturhistoriska och didaktiska perspektiv på ungdomslitteratur*, Malmö: Gleerups 2016.
- Chambers, Aidan, *Böcker inom oss och omkring oss*, Stockholm: X Publishing 2011.
- Johansson, Marita, *Läsa, analysera, förstå. En komparativ studie om svenska och franska gymnasieelevers reception av en narrativ text*, Linköpings universitet 2015.
- Langer, Judith, *Litterära föreställningsvärldar. Litteraturundervisning och litterär förståelse*, Göteborg: Daidalos 2005.
- Leffler, Yvonne, "Fiktiva berättelser utvecklar oss till människor" i *Läsning. Riksbankens jubileumsfonds årsbok 2013/2014*, Göteborg och Stockholm: Makadam förlag 2013.
- Läsa mellan raderna*, red. Christina Olin-Scheller & Michael Tengberg, Malmö: Gleerups 2016.
- Nikolajeva, Maria, *Reading for Learning. Cognitive approaches to children's literature*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company 2014.

- Persson, Magnus, *Varför läsa litteratur? Om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*, Lund: Studentlitteratur 2007.
- Pettersson, Torsten, Nilsson, Skans Kersti, Wennerström Wohne, Maria, Nordberg, Olle, *Litteraturen på undantag? Unga vuxnas fiktionläsning i dagens Sverige*, Göteborg och Stockholm: Makadam förlag 2015.
- Sacks, Ariel, *Whole novels for the Whole Class. A Student Centered Approach*, Hoboken NJ: John Wiley & Sons 2013.
- Tengart, Paul, "Barnlitteraturens kognitiva värden" i *Barnlitteraturens värden och värderingar*, red. Sara Kärrholm & Paul Tengart, Lund: Studentlitteratur 2012.
- Tengberg, Michael, *Samtalets möjligheter. Om litteratursamtal och litteraturreception i skolan*, Stockholm & Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion 2011.
- Widholm, Annika, "Barnlitteraturens betydelse för ungas rättigheter" i *Barnlitteraturens värden och värderingar*, red. Sara Kärrholm & Paul Tengart, Lund: Studentlitteratur 2012.
- Öhman, Anders, *Litteraturdidaktik, intriger och fiktioner*, Malmö: Gleerups 2015.

Berättelser som förändrar

Tio boktitlar och tio författarporträtt

De tio boktitlar som ingår i *Berättelser som förändrar* är valda av huvudpedagogen Ann Boglind i kontakt med bland annat en referensgrupp av skolor och David Lagercrantz

På följande sidor kommer korta innehållsbeskrivningar av böckerna och porträtt av författarna i bok-

stavsordning utom ALMA-pristagaren (Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne) Meg Rosoffs som kommer sist. De bägge författarna som jämte David Lagercrantz deltar i konferenserna, Jessica Schiefauer och Johan Unenge är porträtterade genom intervjuer.

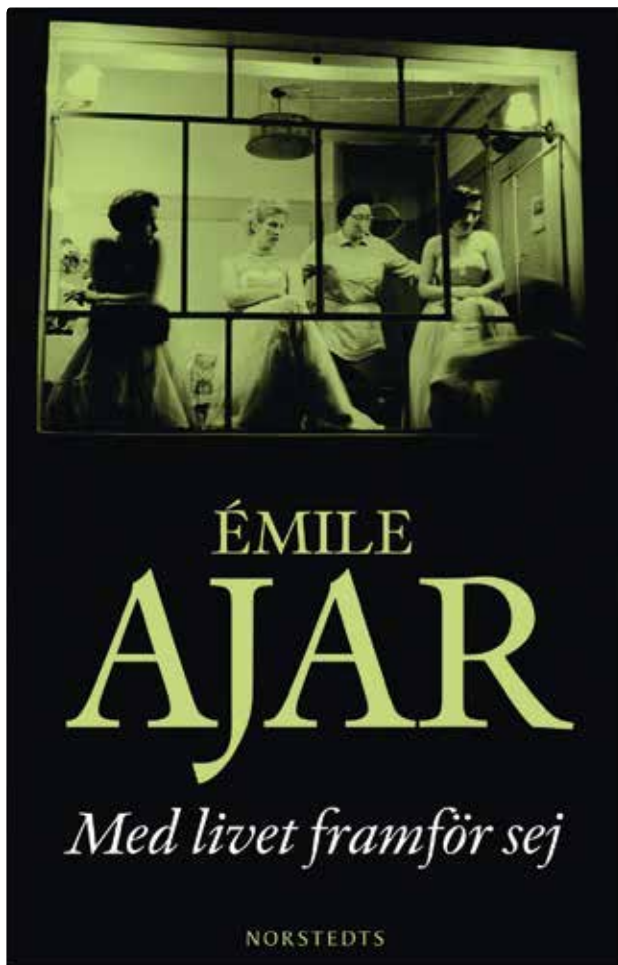
400 författarbesök – via film

I ett projekt som bygger på möten som förändrar – genom skönlitteratur, biografier och serier – är också mötet med författaren bakom boken centralt. Hur göra när minst två närläsningar av böcker pågår på var och en av de 200 högstadie- och gymnasieskolor som deltar? Det vill säga 400 möten. Hur är det möjligt att fem svenska författare och fem utländska ska hinna med denna gigantiska uppgift och vilken ekonomi kräver det? Längre sköt vi tanken åt sidan och beklagade oss och elever och lärare över detta. Sedan kom idén om att varje svensk författare genom en kort film skulle berätta om sitt skrivande och om den bok som ingår i projektet. Filmer som enbart skulle visas för de klasser som arbetar med respektive bokförfattarna och rikta

sig direkt till eleverna. Filmer som aldrig skulle finnas på Youtube eller nätet i övrigt. Filmer som skulle bli det exklusiva möte som ett besök av en författare i en skola är. Vad vi nu erbjuder är 400 författarbesök via 15 minuter långa filmer. Nio av filmerna är gjorda av Farid Mädje och en av Sofia Ahlström. Medarbetare på Svenska barnboksinstitutet har intervjuat de svenska författarna och Meg Rosoff. Övriga utländska författare fick tolkas, i ett fall av David Lagercrantz och i tre fall av entusiastmerande kulturjournalister.

Bilder ur filmen med Meg Rosoff.
Intervjuare: Åsa Warnqvist, forskare,
Svenska barnboksinstitutet.

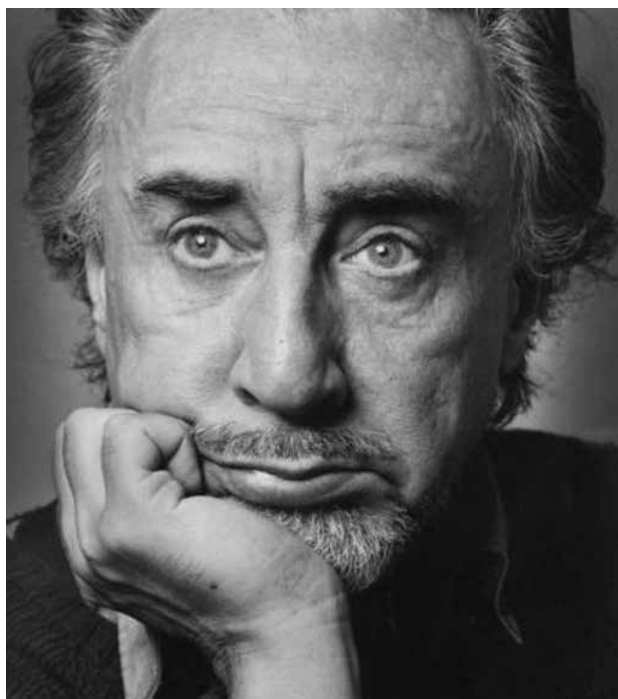
Émile Ajar

Émile Ajar är en av de pseudonymer som den franske författaren Romain Gary använde sig av under sitt liv och författarskap. Romain Gary född 1924 var av litauisk judisk härkomst och kom till Frankrike som fjortonåring sedan hans far lämnat familjen. Romain Gary läste juridik, men lät utbilda sig till pilot under andra världskriget.

Efter krigets slut var han verksam som diplomat och författare under eget namn och pseudonym. *Med livet framför sej* kom ut 1975 och belönades med Goncourtpriset. Romanen filmatiserades med titeln *Madame Rosa* 1977.

Efter Romain Garys död i december 1980, publicerades *Émile Ajars liv och död*.

I boken avslöjar Romain Gary att han låg bakom pseudonymen Émile Ajar, och han blev därmed den ende som tilldelats Goncourtpriset två gånger (genom att han fick priset för boken *Himlens rötter* 1956).

Med livet framför sej

Norstedts 1975 (nyutgåva på svenska 2013)

I denna roman berättar den unge Momo om hur han tar hand om den åldrande före detta prostituerade judinnan Madame Rosa och de småbarn som får bo hos henne i en liten lägenhet sex trappor upp i stadsdelen Belleville i Paris. Han berättar med värme ur ett barnperspektiv om sitt hårda liv bland judar, araber och svarta med vändningar och uttryck från vuxenvärlden som blir komiska, därför att det är tydligt att han inte riktigt förstår dem. Med språkets hjälp avslöjar Ajar på så sätt många av samhällets fördomar. Romanen handlar om hur Momo försöker få ett sammanhang i tillvaron och hur han kommer fram till att man inte kan leva om man inte har någon att tycka om. Ajar fick Goncourpriset för denna roman 1975.

Förr eller senare exploderar jag

Mån-pocket (2012, sv. 2013)

Detta är en s.k. crossoverbok, det vill säga en bok som läses av både vuxna och ungdomar. Berättaren är en sextonårig flicka, Hazel Grace Lancaster, som är svårt sjuk i cancer. I en stödgrupp för cancersjuka ungdomar möter hon den snygga Augustus, "Gus", Waters och de blir förälskade i varandra. Tiden som de har kvar att leva vill de använda till att uppfylla olika önskningar och göra roliga och intressanta saker tillsammans. Bland annat får de möjlighet att resa till Amsterdam och besöka en författare som de båda tycker om att läsa. Trots att boken handlar om sjukdom och död finns här en humoristisk ton.

Foto Ton Keone

John Green

John Green är en amerikansk författare född 1977 i Indianapolis.

Familjen flyttade vid flera tillfällen, och han upplevde därför att hans barndom och tonår varit präglade av mobbing och utanförskap.

Efter studier i engelska och religionsvetenskap på college, började John Green arbeta som sjukhuspräst på en barn- och ungdomsavdelning. Arbetet med svårt sjuka barn och ungdomar inspirerade John Green till att börja skriva. Han har sedan dess varit verksam som litteraturkritiker och författare av ungdomslitteratur.

Debutromanen *Var är Alaska?* vann Printz Award när den kom ut 2006, och John Green har sedan dess utkommit med flera hyllade och prisbelönda titlar.

Katarina Kieri

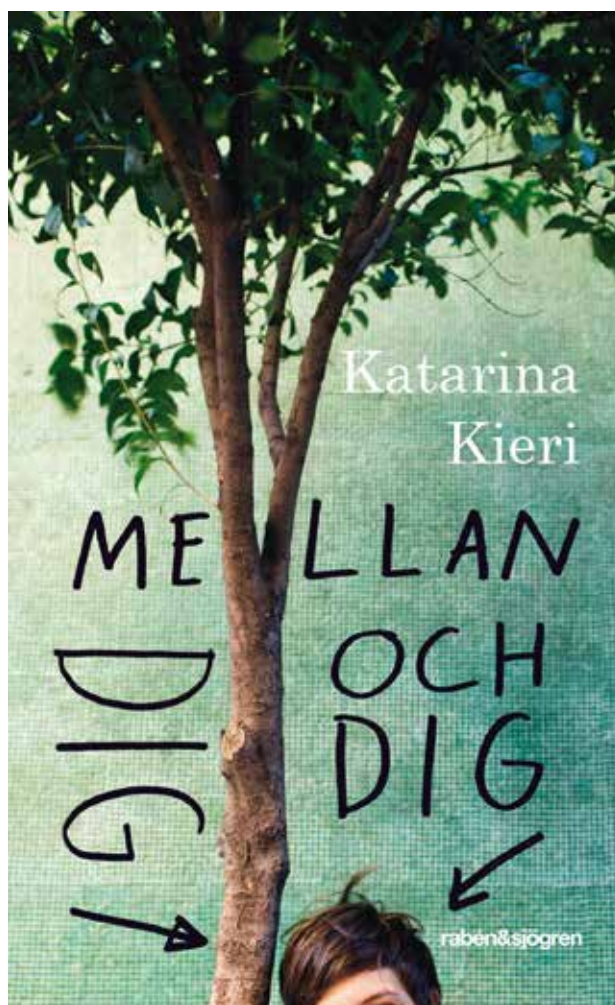
”Jag kan tyvärr inte tala meänkiele fast mina far- och mor-rötter finns i Tornedalen” säger författaren och journalisten Katarina Kieri, född 1965 i Luleå. Hon utbildade sig till fritidspedagog vid Lärarhögskolan i Luleå och arbetade som det 1987–1995. Katarina Kieri har alltid skrivit och vid 25 års ålder gick hon en skrivarkurs på Medlefors folkhögskola, åkte hem och skrev debutboken diktsamlingen *Slutet sällskap* 1993.

Numera är hon bosatt i Uppsala och heltidsförfattare, hon växlar mellan vuxenromaner, dikter, noveller och barn- och ungdomsböcker och besöker ofta skolor, bibliotek och kulturföreningar och berättar om sitt skrivande.

2006 fick hon Katarina Kieri Augustpriset för sin ungdomsbok *Dansar Elias? Nej!* 2015 utsågs hon till filosofie hedersdoktor vid Luleå tekniska universitet och idag är hon ledamot i ALMA-juryn (Astrid Lindgren Memorial Award).

Foto Maria Annas

Mellan dig och dig

Raben&Sjögren (2012)

I *Mellan dig och dig* berättar den sjuntonåriga Tora hur hon känner sig ensam, men också är arg över att hennes mamma har flyttat från henne och pappan. Känslan av ensamhet hänger också samman med att Ivar, som hon är förtjust i, drar sig undan alltmer utan att Tora förstår varför. Hon hade hoppats att deras vänskap skulle utvecklas till något mer. Det visar sig så småningom att Ivar är kär i en annan, en kille.

Tora börjar skriva ner sina tankar och skolbibliotekarien uppmuntrar hennes skrivande. På en kulturkväll som han ordnar läser Tora för första gången upp en egen lång dikt, vilken också avslutar boken. Romanen handlar om skrivandets och litteraturens kraft för en ung människa som känner sig ensam och söker efter mening och gemenskap.

Foto Caroline Andersson

David Lagercrantz

David Lagercrantz föddes 1962 och växte upp i Solna. Efter studier i filosofi, religion och examen vid Journalisthögskolan i Göteborg började han sin karriär på Sundsvalls Tidning som kriminalreporter, fortsatte på Expressen där han bevakade den tidens stora kriminalfall. 1997 debuterade David Lagercrantz som författare med boken *Göran Kropp 8000 plus*.

Tre år senare publicerades hans biografi över uppfinnaren Håkan Lans, *Ett svenskt geni*.

Lagercrantz fick sitt skönlitterära genombrott med *Syndafall i Wilmslow*, en roman om den engelske matematikern och kryptoanalytikern Alan Turing. År 2005 kom *Himmel över Everest*, en fiktiv skildring av katastrofen på Mount Everest 1996 där tolv människor omkom.

2011 kom boken *Jag är Zlatan Ibrahimović* som fick stor uppmärksamhet för att den bidrog till ökat läsande bland pojkar och unga män och har översatts till mer än 30 språk. David Lagercrantz är styrelsemedlem i Svenska PEN som kämpar för förföljda författare över hela världen och sitter i Läsrörelsens Läsråd.

Jag är Zlatan Ibrahimović. Min historia

Månocket (2011)

I denna biografi har Zlatan Ibrahimović berättat om sitt liv för David Lagercrantz. Läsaren får följa den kaxige unge Zlatans liv i Rosengård i Malmö med en pappa som inte alls bryr sig om eller stödjer hans fotbollsambitioner. Zlatan måste klara sig själv och han blir en överlevare. En stark scen i boken är när pappan till slut kommer till en match. Läsaren får följa Zlatans karriär som proffsspelare med kontrakt som ger honom ära och berömmelse samt otroliga summor pengar och fantastiska bilar. Boken slutar med att han återvänder till Rosengård i samband med att han sköter en skadad fot och då känner han sig både som fotbollsstjärnan som har levt upp till sin dröm och den mörkrädda pojken som sprang hem till sin mamma. Hans liv har varit som en saga.

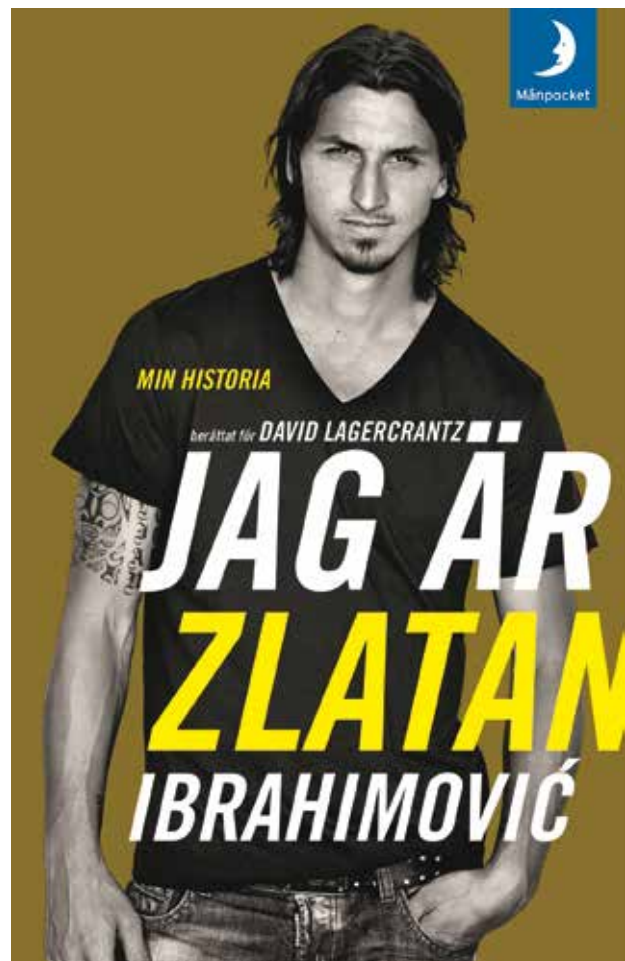
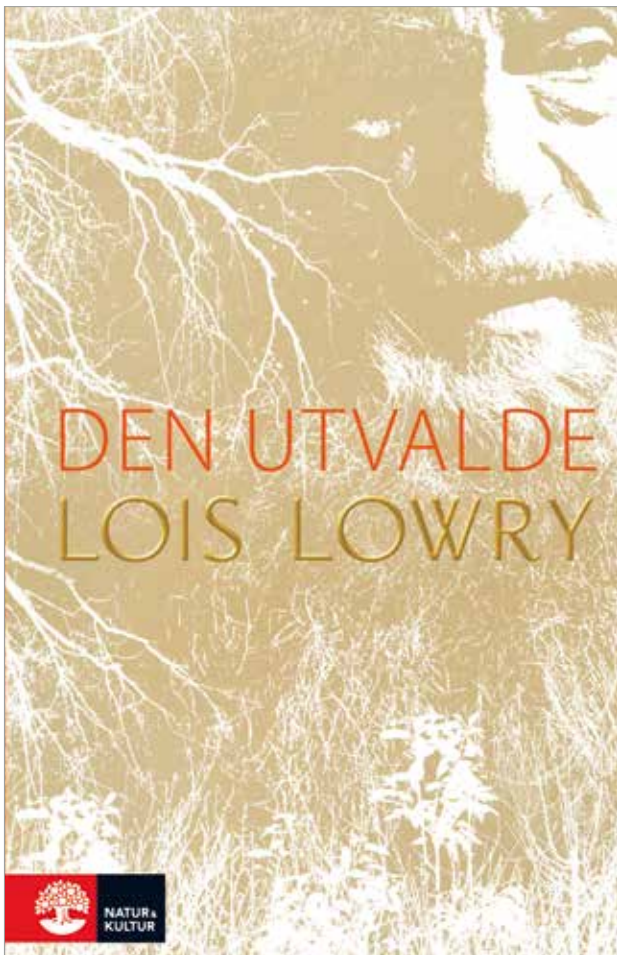

Foto Matt McKee

Lois Lowry

Lois Lowry (f. Hammersberg), född 1937 på Honolulu, Hawaii. Lowrys far var tandläkare och officer i amerikanska armén, familjen blev därför sällan långvariga på en och samma plats utan flyttade runt världen över.

Lois Lowry gifte sig redan som nittonåring med en officer och paret fick fyra barn. Det var först sedan barnen börjat skolan som Lowry själv fick tid att fullfölja sina egna studier. Hon utvecklade sitt skrivande som frilansjournalist, och det var efter att en redaktör uppmärksammat hennes talang som hon började skriva ungdomsböcker.

Debuten *Vår sista sommar* (1977) porträtterar en flicka vars syster är döende, en historia som Lois Lowry inspirerats att skriva efter förlusten av sin syster i unga år. Lowry är än idag aktiv som författare och föreläsare.

Den utvalde

Natur & Kultur (1993, nyutgåva på svenska 2014)

I denna dystopi som har belönats med The Newbury Medal (1994) berättas om ett framtidssamhälle där allt är reglerat in i minsta detalj. Här förekommer inte krig och konflikter och inte heller fattigdom eller arbetslöshet. Människorna lever utan starka känslor i nuet utan några minnen.

Jonas, romanens huvudperson, blir utvald att ta över samhällets finaste uppdrag och bli den nya minnesbevararen, den enda som får och kan minnas. Den äldre minnesbevararen för över alla samlade minnen till Jonas, vilket betyder glädjen att få se färger och känna solens värme, men också att få känna både fysisk och psykisk smärta. Jonas blir efter hand alltmer kritisk och opponerar sig. Han kan ses som en hjälte som försöker befria människorna från det inrutade färg- och känslolösa samhället.

Romanen är den första i en serie om fyra. De tre första är hittills översatta till svenska: *Den utvalde* (1997), *Blå tråd* (2015) och *Budbäraren* (2016). I april 2017 utkommer den fjärde delen *Sonen*.

Cilla Naumann

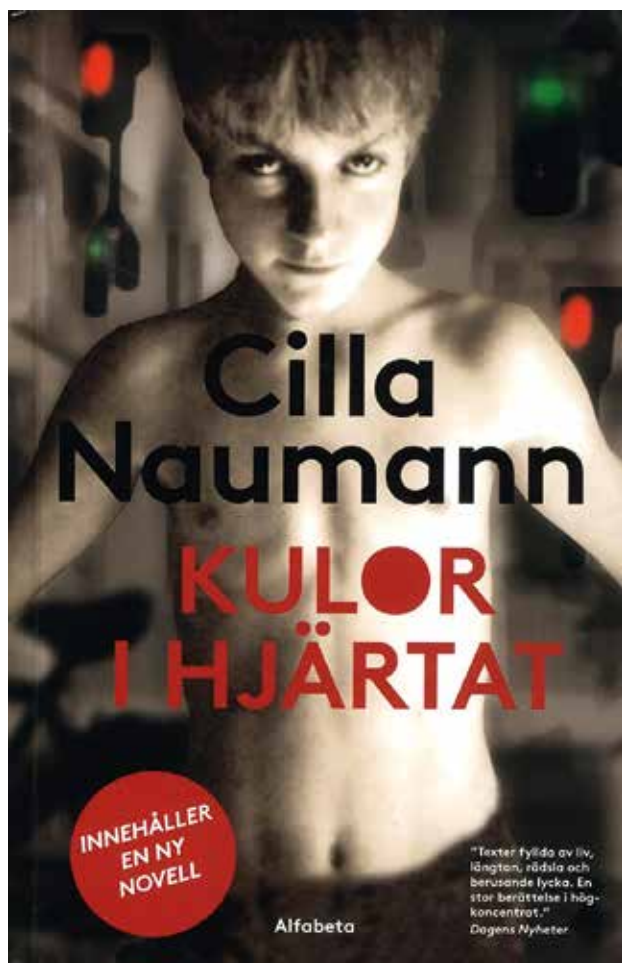
Cilla Naumann är journalist och författare, född 1960. Efter år som nyhetsreporter uppstod viljan att skriva romaner. Erfarenheterna från journalistiken bidrog till att se verkligheten ur olika perspektiv men genom fiktionen gavs möjlighet att komma närmare både människan och hennes tid och livskänsla.

Cilla Naumann debuterade 1995 med romanen *Vattenhjärta* som belönades med Katapultpriset för årets bästa debut. Romanen *Dom*, om en välbeställd familj vars son häktas för mord, blev hennes stora genombrott och boken gavs ut i flera länder.

Hon är flerfaldigt prisbelönt, bland annat med Samfundet De Nios Vinterpris 2008 och har Augustprismominerats två gånger – 2012 för *Springa med åror* och 2009 för ungdomsromanen *Kulor i hjärtat*.

Foto Lind Forsell

Kulor i hjärtat

Alfabetas (2009, ny utökad upplaga 2015)

Kulor i hjärtat är en Augustprismominerad novellsamling för unga med nio noveller. Varje novell är en avslutad historia kring ett vardagligt, men intressant problem som berör, exempelvis mobbning, mörkrädsla, att förlora en vän som flyttar, att bli vittne till en kamrats förälders otrohet. Alla novellerna är både ärligt och känsligt berättade i jagform av Tom som går på högstadiet. Språket är enkelt och elegant på samma gång. Novellerna är fristående, det vill säga de kan läsas var för sig och i vilken ordning som helst, men läser man dem i den ordning de står i boken, så sker en utveckling hos Tom. I den första, *Mörkret*, är han väldigt mörkrädd och jagar upp sig vid minsta konstiga ljud. Men i den sista novellen, *Solvargen*, möter läsaren en mogen Tom, som samtidigt som han saknar sin döde morfar med det bullrande skrattet, kan ta hand om sin lilla sköra mormor på begravningen. När även mormor dött, tänker han kloka tankar om döden och fantiserar om att de båda kommer och hälsar på honom på kvällen, och då känner han sig glad och tänker: "Och för varje dag känner jag mig större och större. Och stark. Jättestark".

Jessica Schiefauer

»Var kommer våldet ifrån och vad gör det med oss?«

Hon säger att hon väldigt tidigt blev tvungen att tänka på väldigt komplexa saker som våld, makt, besatthet. Viljan att undersöka det svåra är drivkraften bakom hennes skrivande.

– Antingen kan jag förlora hoppet om mänskligheten, eller så kan jag fantisera och försöka tränga in i människor och förstå, säger författaren Jessica Schiefauer.

Hon har skrivit tre romaner, varav två belönats med Augustpriset, två böcker som båda innehåller ett utstuderat våld.

– Jag blir fruktansvärt illa berörd av våld. Jag klarar inte våldsscener på film, får fysiskt ont i kroppen. Samtidigt har jag ganska mycket våld i mig som jag inte agerar ut.

Jessica Schiefauer föddes 1978 i Kungälv och var 17 år gammal när en ung människa misshandlades till döds på orten där hon bodde.

– Vi som var unga där och då växte upp med händelsen och ringarna på vattnet. Det var som om en naturkatastrof hade drabbat vår ort, och det var svårt att navigera i det som hänt både för barn och vuxna.

Med några års distans förstod hon att det inte var normalt att ha en sådan händelse i sin uppväxt. Redan då föddes en önskan att berätta om mekanismerna och reaktionerna på ett våldstrauma, men då hon hade inte språket och förmågan att skildra de frågor som har följt henne sedan hon var 17 år: Var kommer våldet ifrån och vad gör det med oss?

När hundarna kommer är en fiktiv berättelse, som bland annat bygger på research från flera brottsmål där unga misshandlat unga. Den försöker fånga det gemensamma i våldshandlingar som upprepar sig gång efter gång, och hur människor strax utanför våldets nav påverkas – inte minst genom behovet av att snabbt ta ställning.

– Det är så ångestskapande med förvirring, människor vill få ro genom att hitta en förklaring som separerar dem själva från händelsen, men den egenkapen får stora konsekvenser, man gör det lätt för sig, säger Jessica Schiefauer.

Själv tycks hon sträva efter motsatsen. Med boken

vill hon visa på komplexiteten bakom våld.

– Impulsen när jag själv blir arg, kränkt, ledsen, är att använda min kropps styrka för att ha sönder något eller göra någon illa. Fast jag väljer att inte göra det. Men jag tror att det är viktigt att kunna berätta om de här känslorna, att det finns något primitivt i oss som vi måste förhålla oss till i stället för att avfärda det med att det handlar om frånvarande föräldrar, droger, ADHD...

När hon möter elever upplever hon att de blir lättade när hon pratar om det här. Boken har överhuvudtaget fått ett enormt positivt gensvar.

– Både läsvana och ovana läsare tycks bli oerhört berörda. Jag har inte skrivit boken för att den ska bli lättläst, men den kunde inte bära ett poetiskt, svulstigt språk utan krävde en minimalism. Effekten är att den blivit väldigt lättillgänglig.

Sedan boken kom har hon gjort många författarbesök i skolor och hon är kluven inför hur skolorna behandlar litteratur. Att fokus på läsförståelse ofta står i vägen för själva läslusten. Författaren i henne värjer

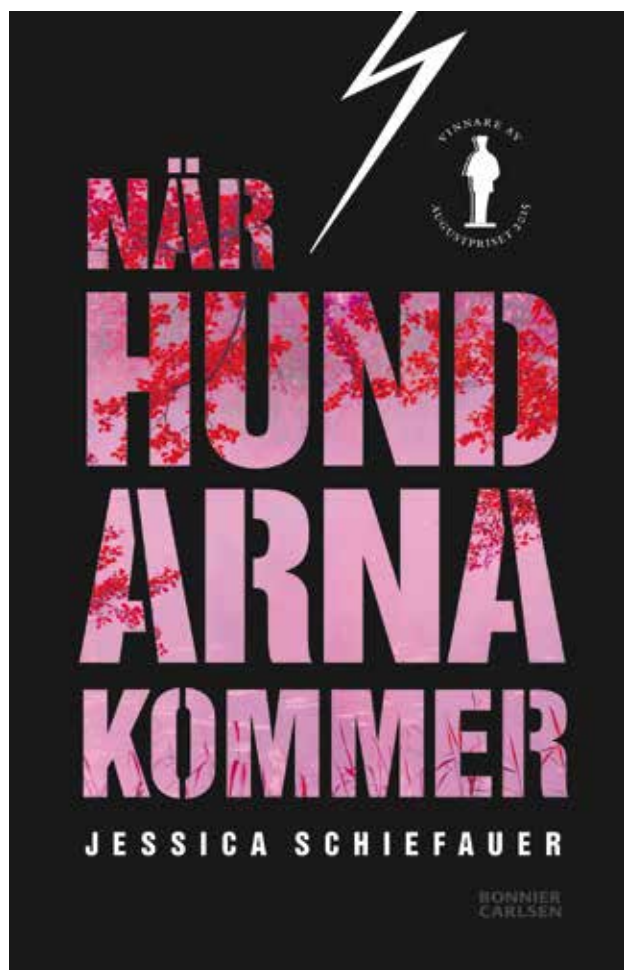
sig mot det, medan läraren i henne förstår. Och hon tycker att det ska bli intressant att möta skolpolitiker på konferenserna som ingår i projektet, inte minst för att diskutera hur du skapar ett bra möte mellan elever och text, ett möte som inte handlar om att hitta rätt och fel läsning av en text.

Hon berättar om eleven som frågade vem som är huvudperson i boken. Hon svarade att det finns flera huvudpersoner och eleverna berättade upprört att läraren sagt att det måste finnas *en* huvudperson. ”Får jag filma dig när du säger det där frågade eleven”, berättar Jessica Schiefauer och skrattar.

– Det visar på skillnaden på litteraturanalys och författarens incitament.

Och på samma sätt som hon själv ”hatade” gympa när hon gick i skolan och blev frälst först när hon fann dansen, hoppas hon att gymnasieelever ska hitta till böckerna, inte för att det är nyttigt eller uppbyggligt, utan för att böckerna gör något med dem.

Av Victoria Myrén

När hundarna kommer

BonnierCarlsen (2015)

Motivet i *När hundarna kommer* är hatbrott. Romanen är inte ”sann”, men heller inte ”osann”, förklarar författaren i sitt efterord, och den har likheter med ett mord som ägde rum i Kungälv 1995, då en ung pojke, John Hron, misshandlades till döds vid en sjö av fyra unga män med nynazistiska sympatier.

I *När hundarna kommer* blir Simon misshandlad till döds av två pojkar. En av dem är femtonåriga Anton, som beskrivs som en ensam pojke som känner sig lite utanför. När han får en ny kompis förändras han genom att raka av håret, skaffa stora kängor och börja lyssna på vit makt-musik. Hans äldre bror Isak och flickvännen Ester är huvudkaraktärer i romanens första del. Anton är från början bifigur, men efter mordet blir han den person som allt kretsar kring. Isak funderar om han hade kunnat hindra Antons utveckling och Ester försöker stötta honom, men klarar själv inte av skolan.

Hundarna som finns med genom hela romanen står för trygghet, närhet och skydd, men också för rädsla, skräm- sel och hot. På samma sätt kan våld ha sin grogrund i bland annat rädsla, otrygghet, hot och utsatthet. Schiefauer fick Augustpriset för denna bok 2015.

Johan Unenge

»Text och bild lika betydelsebärande«

Foto Stefan Tell

Med tusen skolbesök i ryggen är det tydligt för författaren Johan Unenge: I skolor där ledning och lärare medvetet arbetat med läsning är atmosfären en annan.

– Stämningen är mjukare, klimatet mer resonerande, eleverna är vana vid att prata och de gör det för att de är nyfikna, inte för att obstruera.

Johan Unenge, född 1963 i Stockholm, tycker att satsningen *Berättelser som förändrar* är en "fantastiskt bra grej". Han hoppas att skolor får upp ögonen för hur man kan arbeta metodiskt med läsning genom projektet och att det inte blir en engångsföreteelse.

– Jag skulle vilja att de känner fördelarna med att jobba så här och att det är tillräckligt många elever som tycker om det så att det blir etablerat som en metod. Att berättandet etableras i skolan.

Samtidigt är han luttrad.

– Jag är ofta ute i högstadiet och pratar och jag märker att många av dem har vi redan tappat. Jag hoppas inte omvända alla elever till läsare, men jag vill flytta deras fördomar kring vad det är att vara en läsare, göra det mer attraktivt.

Som Sveriges förste läsambassadör, styrelsemedlem i Läsrörelsen, tillsammans med Elisabet Reslegård en av två talespersoner för Nätverket LÄSLOV och en av nyckelpersonerna i *Berättelser som förändrar* har han en stor erfarenhet av skolors arbete med läsning och vet vad som krävs.

– Läsprojekt som bygger på några få eldsjälar blir oerhört sårbara. Det behövs en rektor och en ledning som är hängiven läsning och det krävs samarbete mellan skolbibliotek, ledning och lärare. Och att lärarna ibland inser sin begränsning när det gäller deras kunskap om skönlitteratur.

Johan Unenge pratar ofta om *Mitt extra liv* (som ingår i *Berättelser som förändrar*) inför elever. Han säger att det är en bok som inte är svartvit och inte ger några enkla svar utan snarare väcker frågor: Kan man vara emot främlingsfientlighet och ändå bli kär i någon som har nazistsymboler på väggarna? Om man bara ser på, är man oskyldig då? Måste man ta ställning?

Kanske är det just oviljan att ge ett facit som gör att boken provocerar.

– Ibland märker jag att läsarna blandar ihop karaktärerna i boken med författaren. Redan när jag kommer in i klassrummet är de arga på mig, fast de egentligen är förbannade på en påhittad i figur i min berättelse.

Men ur det kommer många intressanta diskussioner kring vad man kan skriva och om man går någons ärenden när man skildrar en främlingsfientlig persons åsikter.

– Det sorgliga är att boken är mer aktuell i dag än när den gavs ut 2009. Jag trodde att det här skulle vara ett mindre problem i dag, men i dag är många av de här åsikterna accepterade.

Han ville skriva en bok om ett ämne som för honom var viktigt och brännande, men det var först när han hittade formen – en blandning av bilder och text där båda är lika betydelsebärande – som allt föll på plats.

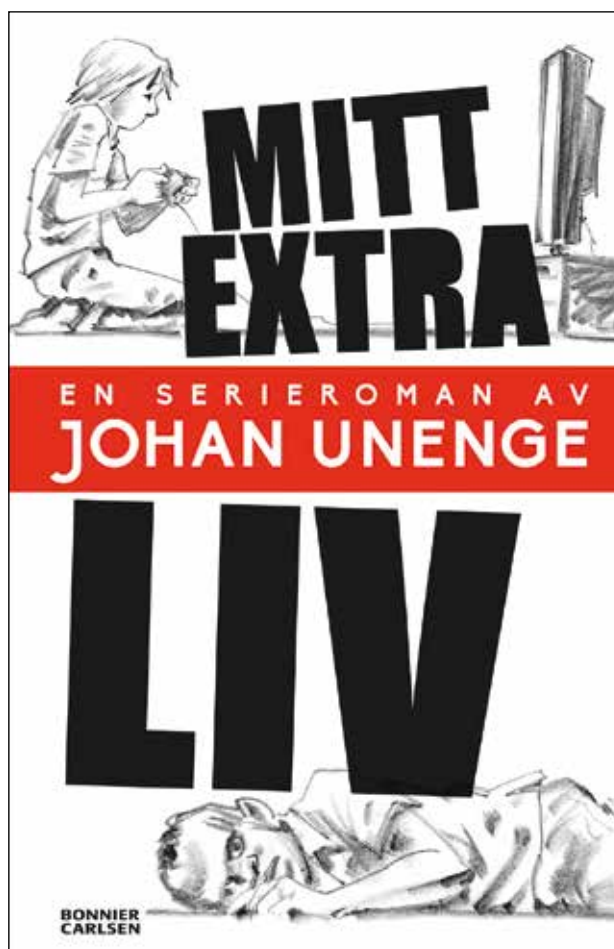
Med två föräldrar som tecknare hade han närmast till bilderna, men i dag ger skrivandet honom ett mer precist berättande medan tecknandet är det hemliga vapnet han drar fram i mötet med trötta högstadiel elever.

– Du har tre minuter på dig att fånga eleverna. Om jag börjar med att rita så håller de flesta tyst och lyssnar.

Det fina, säger han, är att det sitter ”en massa anonyma författare i varje klassrum”, några som kanske skriver eller vill skriva, några han kan nå fram till. Men han räknar inte med att få jättemycket respons, eller ens applåder.

– De flesta går bara därifrån efter ett författarbesök, men så stannar tre-fyra stycken på vägen ut och det är inte de man tror. De säger ’jag har läst den där boken, jag tycker den är bra’ och det är jättemycket värt för mig, säger han med ett leende.

Av Victoria Myrén

Mitt extra liv

BonnierCarlsen (2009, nyutgåva 2016)

Mitt extra liv är ett exempel på genren serieroman där berättelsen går framåt i både text och bild. Här varvas svartvita blyertsteckningar, ibland som serierutor med pratbubblor och ibland som helsidesbilder med textavsnitt i olika längd och kapitelrubriker på svarta helsidesuppslag. Läsaren får följa Mattias liv i den lilla orten Hellevik, där basketlaget är en mittpunkt och där den utvisningshotade Yoseff är lagets stjärna. Han tycker att hans liv är tråkigt, ”det innehåller inte något extra direkt”, vilket bokens titel anspelar på. Men berättelsen innehåller flera ledtrådar som pekar på att hans liv kommer att förändras. Han hjälper en asylsökande genom att låta honom gömma sig i familjens källare och samtidigt blir han kär i en flicka med nazistiska sympatier. Unenge skildrar ett Sverige som blivit alltmer öppet rasistiskt. Många olika åsikter förs fram, både bland de vuxna och ungdomarna och här ställs frågor som: Hur bör man agera i ett samhälle fullt med rasism? Romanen har ett öppet slut som får läsaren att tänka vidare.

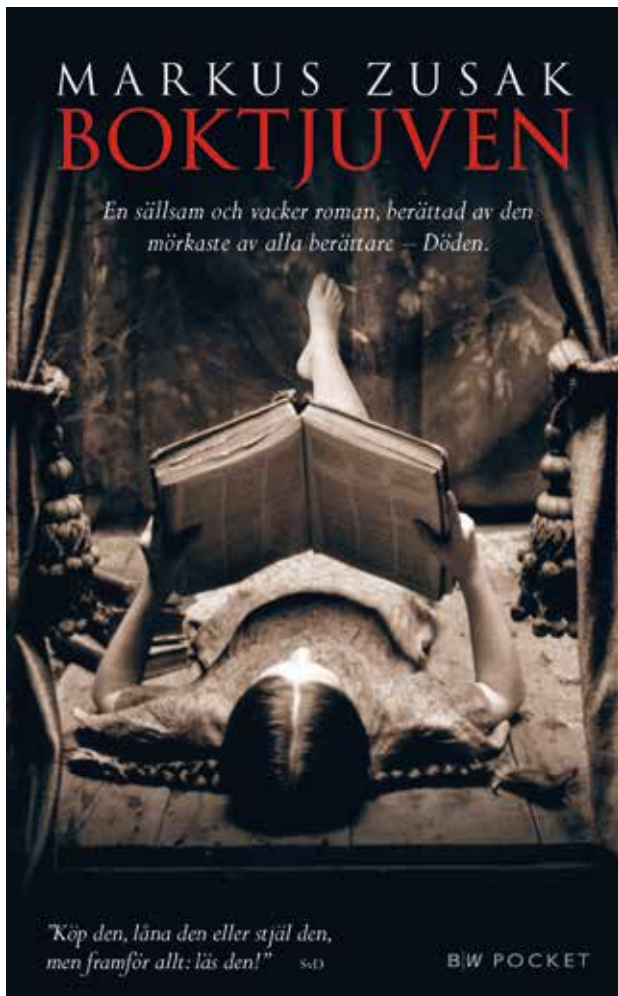
Foto ©Page Thirteen

Markus Zusak

Den australienske författaren Markus Zusak är född 1975 i Sydney. Hans föräldrar kom till Australien från Europa under 50-talet och bosatte sig i Sydney där de fick fyra barn. Barnen Zusak växte upp med föräldrarnas historier från ett krigshärjat Europa, historier som Markus använt i sitt berättande.

Markus Zusak studerade engelska, historia och pedagogik på universitet, och försörjde till en början sitt skrivande som lärare på sin gamla gymnasieskola.

Zusak arbetade i sju år på sin debutroman *Knockout* (1999), den uppmärksammades av kritikerna och översattes till flera språk. Arbetet fortsatte, och 2005 publicerades *Boktjuven*. Boken blev en omedelbar succé och finns översatt till över 30 språk, filmen med samma namn kom 2013.

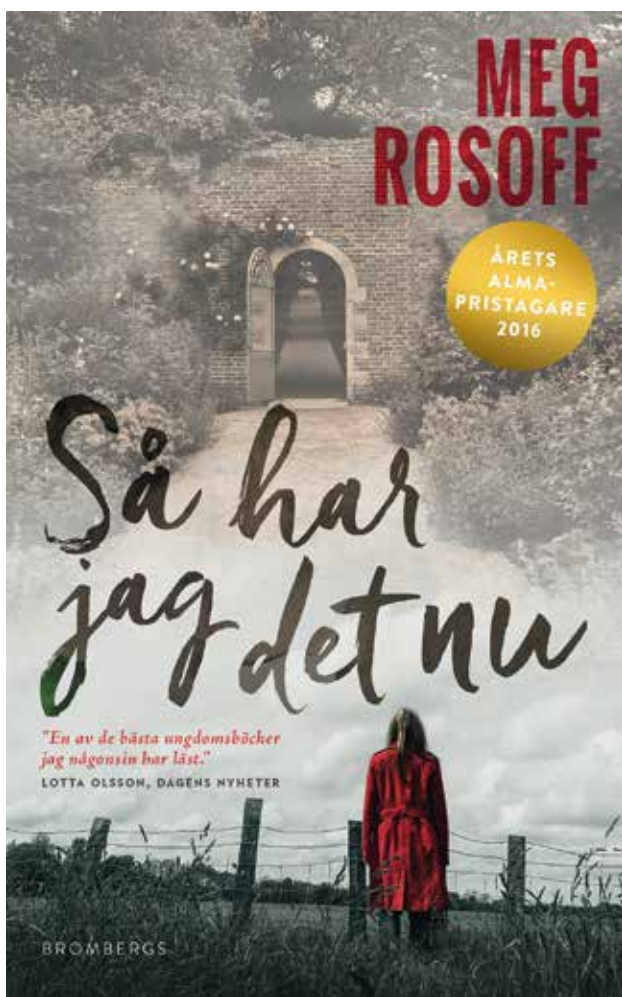
Boktjuven

B. Wahlström (2005, sv. 2008, nytryck pocket 2017)

Det här är ett exempel på en crossoverroman, det vill säga en roman som läses av både ungdomar och vuxna. Den har legat högst på New York Times bestsellerlista två gånger och den australiensiske författaren Zusak fick Deutscher Jugendliteraturpreis 2009.

I romanen berättar döden om människors liv i Tyskland under andra världskriget. Döden presenterar sig själv som den som hämtar människor när de dör och tar emot döda själar som får ro. Huvudkaraktär är Liesel Meminger som stjäla böcker. Som nioåring vid sin brors begravning stjälar hon sin första bok, *Dödgrävarens handbok*. Hon upptäcker ordens makt och kraft utan att ännu kunna läsa. Hon fortsätter att stjäla böcker både från nazisternas bokbål och från den nazistiska borgmästarens bibliotek. En bok får hon i present av den judiske flyktingen Max som hålls gömd i familjens källare. Boken har han skrivit själv på övermålade sidor av Hitlers *Mein Kampf*.

Boktjuven är en historia både om ordens makt och om tyskar som inte lyder övermakten. I romanens slut skriver den då fjortonåriga Liesel en roman med namnet *Boktjuven*. Romanen blir på detta sätt en metaroman.

Så har jag det nu

Brombergs (2004, sv. 2005)

ALMA-pristagarens Meg Rosoffs debutroman *Så har jag det nu* är en dystopisk krigsroman. Handlingen utspelas på den engelska landsbygden, dit den femtonåriga Daisy från New York skickats till sina kusiner, eftersom hon har ätstörningar och inte står ut med sin styvmor. Kriget börjar med att en bomb sprängs i en tunnelbana i London och efter hand blir hela landet ockuperat och lamslås. All kontakt med världen utanför bryts vilket innebär att Daisy och kusinerna måste klara sig själva. I början fungerar allt väl, men efter hand inträffar kriser och separationer och kriget påverkar dem starkt negativt. Daisy utvecklas dock av påfrestningarna och i slutet av romanen vet hon vad hon vill göra med sitt liv.

Foto Jean Goldsmith

Meg Rosoff

Meg Rosoff född 1956 i Boston, USA där hennes far arbetade som läkare. Hon lämnade förorten utanför Boston för att studera vid Harvard University, och flyttade sen till London för att gå på Central Saint Martin's College of Art and Design. Efter att ha avslutat sina studier återvände hon till USA för att arbeta som copywriter. 1989 bestämde sig Meg Rosoff för att bosätta sig i London där hon idag bor med sin man och sina hundar.

År 2004 blev avgörande för Meg Rosoff som efter förlusten av sin yngre syster i bröstcancer hittade modet att skicka manuset till romanen *Så har jag det nu* till olika förlag. Boken kom ut samma år och vann flera priser. Hon har sedan dess skrivit flera barn- och ungdomsböcker och en vuxenroman. Hon utsågs 2016 till vinnare av ALMA-priset med motiveringen: "Meg Rosoffs ungdomsböcker talar till både känsla och intellekt. På en gnistrande prosa skriver hon om människans sökande efter mening och identitet i en besynnerlig och bisarr värld. Hon lämnar aldrig läsaren oberörd. Ingen bok är den andra lik i detta modiga och humoristiska författarskap."

Lusten före plikten

- Elisabet Niskakari vill göra läsandet roligt för eleverna

Av Hanna Johansson Foto Emil Malmberg

Hon vill göra läsandet lustfyllt för eleverna och arbetar målmedvetet med att integrera skolbiblioteket i alla delar av undervisningen. Elisabet Niskakari, skolbibliotekarie på Möllevångsskolan i Malmö, deltar i Läsrörelsens projekt Berättelser som förändrar.

Det finns en populär samlingsplats för eleverna på Möllevångsskolan i Malmö. Den heter Mediateket och består av två våningar fyllda med information, böcker och inspiration. Här har Elisabet Niskakari sin arbetsplats.

När hon började på Möllevångsskolan för 16 år sedan bedrevs undervisningen i baracker. Skolbiblioteket bestod av två bokhyllor i matsalen.

Elisabet Niskakari, som tidigare hade arbetat som konstvetare och museipedagog, studerade biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås parallellt med arbetet.

När skolan 2005 flyttade in i helt nybyggda lokaler blev hon ansvarig för att bygga upp ett modernt skolbibliotek, eller Mediatek som man har valt att kalla det eftersom lokalerna består av så mycket mer än bara ett bibliotek.

– Det har varit en fantastisk möjlighet att få vara med och bygga upp den här verksamheten, inte minst att få göra det tillsammans med alla engagerade elever och pedagoger. Eleverna är självklart med och utformar miljön i Mediateket. Verksamheten är i ständig förändring, anpassad efter elevernas önskemål och behov, säger hon och tillägger:

–Det tror jag är en av anledningarna till att vi nästan aldrig har någon förstörelse här, man har respekt för varandra, detta är en mötes- och arbetsplats som vi skapar tillsammans.

På Möllevångsskolan går det omkring 470 elever från förskoleklass upp till nionde klass. Som på alla platser med många barn kan det bli stimmigt och högljutt i korridorer, klassrum och gemensamma utrymmen. Mitt i allt det här finns Mediateket, som både är en lugn oas och skolans hjärta. Verksamheten på nedre våning riktar sig främst till de yngre eleverna. Här finns bland annat en sagoskog med ett stort träd som man kan sitta och läsa i.

En trappa upp hänger det färgglada teatermasker, världskartor och post-it-lappar med korta bokrecensioner på väggarna: "Bland det otäckaste jag läst", "En jättefin kärlekshistoria". Här finns också en läsvägg där både elever och vuxna delar med sig av boktips. Precis som på första våningen finns här gott om plats att sitta och läsa med kuddar och bekväma soffor att sjunka ned i. Och så böcker, böcker, böcker. I hyllor, fönsterkarmar och hängande i stältrådar från taken.

– Vi är en skola där vi gillar att läsa, både elever och lärare. På läsväggen är det inte bara eleverna som blir tipsade – de tipsar även de vuxna. Det är viktigt att vi pratar om vår läsning, då höjs också statusen på läsandet.

Verksamheten i Mediateket vilar på "tre ben i en kropp": Läslust, informationshantering och kultur. I verksamheten ingår också multimedial utbildning och arbete. Förutom Elisabet Niskakari finns även

Cecilia Andersson, IKT-pedagog, här. Tillsammans med lärarna arbetar de för att integrera läsning, källkritik och informationshantering i alla delar av undervisningen på skolan. I mediateket arbetar också en biblioteksassistent tre dagar i veckan.

– Vi jobbar enormt mycket med skönlitteratur och textsamtal. Alla elever i år 4–9 har egna I-pads och eleverna i F-3 har I-pads i halvklass. Vi läser e-böcker och lyssnar på ljudböcker. Dessutom arbetar vi med många kulturella uttrycksformer när vi behandlar läsning och böcker – allt från film och foto till ljud och teater. Just nu arbetar vi med att göra boktrailers i flera klasser. Ett utmärkt bra sätt att sammanfatta och göra reklam för en bok. Vi textar trailerna på olika språk. De små barnen gör sagotrailers, här har vi fokus på hörförståelsen.

På Möllevångsskolan fungerar skönlitteraturen som en brygga mellan olika ämnen, där ämnesövergripande arbete med flera olika ämnen samtidigt är normen.

– Till exempel har vi nu ett kärleks-tema där vi blandar in både SO- och NO-ämnen. Det är det som gör skönlitteratur så fantastiskt, den kopplar samman olika ämnen och ökar förståelsen för dem.

I ett annat projekt fick eleverna först ägna sig åt historisk läsning och källkritik för att sedan photoshoppa in sig själva i historiska bilder – ett projekt vars resultat nu hänger i skolans entré och visar allt från elever i krigsmiljöer till elever i klassiska rokokoperuker.

Eleverna är också med och köper in böcker – nyligen besökte till exempel några av dem Science Fiction-bokhandeln inne i stan, ”att vi utformar mediebeståndet tillsammans är självklart”, menar Elisabet Niskakari.

En annan satsning är ”bokpiloterna” som består av elever som träffas i Mediateket efter skoltid för att läsa och prata om böcker tillsammans. Flera gånger per termin besöker bokpiloterna andra skolor och bokpratar. De åker också till Bokmässan i Göteborg tillsammans varje år.

– Vi tycker om att göra kopplingar till och komma ut i verkligheten. Vi samarbetar också med andra skolor i olika projekt, där vi till exempel besöker varandra eller träffas på stadsbiblioteket för att jobba tillsammans.

All verksamhet i Mediateket utgår från gemensamma pedagogiska planeringar och är kopplade till läroplanen.

– Som skolbibliotekarie har du ett tydligt pedagogiskt uppdrag, till skillnad mot folkbibliotekarier.

Nyfikenheten och intresset för att utbyta åsikter och träffa andra läsintresserade skolklasser var en av anled-

ningarna till att Elisabet Niskakari och hennes kollegor nappade på att gå med i Läsrörelsens projekt *Berättelser som förändrar*.

– Jag har varit engagerad i Läsrörelsen även tidigare. Särskilt roligt med det här projektet är att det är många skolor som deltar och att det är elever både från högstadiet och gymnasiet. Precis som i allt annat vi arbetar med är elevinflytandet viktigt här. Vi kommer att samarbeta med andra skolor och träffas i tvärgrupper och diskutera olika titlar. Det kommer att bli boktrailers som vi kan qr-koda och märka böckerna med.

Utöver att Möllevångsskolan är en av de omkring 200 skolorna som deltar i *Berättelser som förändrar*, har Elisabet Niskakari en särskilt aktiv roll i projektet. Dels sitter hon i en av referensgrupperna där bland annat lärare, skolledare, författare, skolbibliotekarier, forskare och läsfrämjare ingår. Dels ska hon föreläsa på åtta av de sammanlagt 16 konferenserna som arrangeras runt om i Sverige under 2017.

– Det är processen som är det viktiga i det här projektet – hur vi väljer att bearbetaböckerna. Flera av de titlar som ingår isatsningen kan vi läsa som e-böcker. Vi har bett om att få beställa en uppsättning av Cilla Naumanns novellsamling *Kulor i hjärtat* och vi köper in Johan Unenges *Mitt extra liv*. Vi tänker träffa andra skolor och ha bokcirkelkring någon av titlarna. Högläsning kommer att vara en arbetsmetod, det är ett väldigt demokratiskt sätt att ge alla

samma läsoplevelse.

Elisabet Niskakari har vid flera tillfällen uppmärksamats för sina kreativa lösningar inom skolbibliotekens värld. 2010 utsågs hon till årets skolbibliotekarie av Sveriges regionala skolbiblioteksöreningar, bland annat med motiveringen ”För ett målmedvetet och utvecklande arbete i ett pedagogiskt helhetsperspektiv” samt för att hon ”har en stor talang för att hitta okonventionella lösningar i biblioteket och har utvecklat projekt som på olika sätt kommer många kollegor tillgodo”.

Möllevångsskolans Mediatek har även utsetts till ”Skolbibliotek i världsklass” vid två tillfällen av fackförbundet DIK. Själv tonar Elisabet Niskakari helst ned sina egna insatser och vill istället lyfta teamarbetet mellan personal och elever på Möllevångsskolan och dess Mediatek – ”lagarbetet är det som som bidragit till framgångarna”. Hon menar också att alla skolor med ett bra bibliotek och en välfungerande verksamhet skulle kunna tilldelas priset.

– Det allra viktigaste är att man har ledningen med sig. Det står i läroplanen att alla skolor måste ha ett skolbibliotek. Rektorn ansvarar för hur verksamheten ska se ut och hur mycket man ska satsa på den. Jag tycker att eleverna är fantastiska. De, om några, är i

»Det allra viktigaste är att man har ledningen med sig«

världsklass och ger mig nya tankar varje dag. Det är tack vare elevernas driv och engagemang som vi har det skolbibliotek vi har, säger hon.

Just den här dagen ska hon och IKT-pedagogen hålla en föreläsning för bibliotekssamordnare i Skåne om sin verksamhet och hur de använder Mediateket.

– Vi pratar om våra pedagogiska samarbeten och betonar vikten av att ha skolledningen med sig.

Möllevångsskolan är i jämförelse med många andra storstadsskolor förhållandevis liten och familjär – många elever har syskon som också går här. De allra flesta elever har inte svenska som modermål och drygt sjuttio elever är nyanlända.

Elisabet beskriver skolan som en skattkista full av olika språk. För att möta elevernas olika behov erbjuder Mediateket böcker på många olika språk. Nyligen ansökte Elisabet Niskakari om pengar för att kunna köpa in ytterligare böcker på olika språk för att underlätta språkinläringen bland de nyanlända. Andra viktiga metoder är att jobba med muntligt berättande och olika kulturella uttrycksformer.

– I-padsen ger oss också tillgång till olika hjälpmedel, till exempel inlästa läromedel på olika språk. När vi läser skönlitteratur arbetar vi ofta med film för att skapa en förståelse. Vi har också flerspråkig personal som hjälper till.

På Möllevångsskolan är stora delar av undervisningen ämnesövergripande och man jobbar ofta i projekt där läsandet vävs in som en naturlig del i arbetet. Flykten titulerades ett projekt där språk och många olika estetiska uttrycksformer varvades bland eleverna i F-1. Arbetet baserades på en bok av Mia Hellquist Forss om en pojke som tvingas fly och lämna allt utom en sak. Alla arbetsmoment var kopplade till läroplanen och som en del av projektet kom även författaren på besök till skolan. Projektet avslutades med en utställning på Stadshuset.

– Vi försöker arbeta utåt så mycket som möjligt, det är viktigt med en stark koppling till verkligheten.

Högläsning prioriteras också på Möllevångsskolan, inte bara i de lägre årskurserna utan även på högstadiet, samt att man samtalar om böckerna när man har läst klart. Inget barn får lämnas ensamt med en bok, är principen.

Elisabet Niskakari understryker att skolans roll är att hjälpa eleverna att nå målen som är uppsatta i läroplanen, att alla elever bär på olika förmågor och att de därför måste få möjlighet att redovisa sina kunskaper på olika sätt.

Hennes egen roll som skolbibliotekarie är att hålla läsningen levande, att få bort plikt känslan och göra det roligt.

– Att läsa är att tänka och mitt mål är att hjälpa till så att eleverna blir självständiga och aktiva medborgare i samhället, säger hon.

»Böckerna gör mig smartare«

För 15-årige Salam Muhialdeen har skönlitteraturen öppnat många dörrar, den blev en väg in till det svenska språket när han flyttade till Sverige från krigets Syrien. Nu ingår han i referensgruppen av skolungdomar som deltar i Berättelser som förändrar.

Salam Muhialdeen går i nionde klass på Möllevångsskolan i Malmö och ingår i den referensgrupp av skolungdomar som varit med och tagit fram vilka böcker som ska vara med i projektet *Berättelser som förändrar*. Han och hans familj kom till Sverige för tre år sedan efter att ha flytt från Syrien.

– När jag började läsa böcker på svenska var mitt första mål att jag skulle bli bättre på språket. Nu läser jag för att jag älskar det. Har jag en riktigt spännande bok att läsa över helgen så kan jag inte sluta. Då ligger jag vaken hela natten tills jag är klar.

När niondeklassarna på Möllevångsskolan fick frågan om det var någon som kunde tänka sig att ingå i referensgruppen räckte Salam Muhialdeen upp handen utan att tveka. Tillsammans med sin klasskamrat Nora Ali fick han i höstas resa till Stockholm för att träffa projektgruppen och resten av referensgruppen som sammanlagt består av åtta skolungdomar från hela Sverige.

– Huvudpedagogen, Ann Boglind, ville ha våra

åsikter om vilka böcker som skulle vara med. Vi fick tolv böcker att välja på. Zlatanboken var bestämd i förväg. Den har jag läst flera gånger, både hemma och i skolan, jag kan den nästan utantill. Självklart gick jag på vad jag själv tyckte verkade bra, och så tänkte jag på mina klasskamrater. Jag skulle aldrig tipsa om en bok jag inte gillar.

På mötet i Stockholm fick deltagarna i referensgruppen i uppdrag att läsa ett par kapitel i varje bok, för att sedan betygssätta och dela med sig av sina tankar kring varje bok.

– Alla böcker är bra, men den som jag är riktigt spänd inför är *Boktjuven* (av Markus Zusak, red. anm). Jag skulle helst vilja sätta igång och läsa hela boken nu, men jag har bestämt mig för att vänta tills vi läser den i skolan. Det ska bli roligt att diskutera den tillsammans med andra, säger han.

Möllevångsskolan är en läsande skola där skönlitteraturen är integrerad i alla delar av undervisningen. Salam läser mycket, både i skolan och hemma.

– Jag tycker om variation och tycker att man ska arbeta med böckerna på olika sätt varje gång. Jag tycker ofta att det är lättare att förstå en bok om det kopplas uppgifter till den som vi gör i skolan.

Om det finns en film baserad på boken som eleverna har arbetat med i skolan, brukar de titta på den också.

– Jag tycker nästan alltid att boken är bäst. En bok har många fler detaljer och man får veta mer om personernas tankar, det får man inte i filmen på samma sätt.

Just nu läser Salam Muhialdeen tre olika böcker, bland annat en i den populära fantasyserien PAX. Oftast läser han böcker på svenska, men ibland smyger han in till sina föräldrars bokhylla och norpar något på arabiska.

– Egentligen började jag inte läsa på riktigt förrän i somras. Jag hade fått en bok i present, *Testamentet*, som låg och väntade. En dag när jag kände mig uttråkad gav jag den en chans – och älskade den!

Salam beskriver sig som en natur- och teknikkille, och till hösten hoppas han få börja studera teknikprogrammet på gymnasiet. Samtidigt menar han att han tidigare har fokuserat för mycket på teknikintresset. Med läsandet tycker han sig ha fått bättre balans i tillvaron.

– När jag läser känner jag mig inspirerad, jag blir smartare. Med böckerna fattar jag att jag kan mer än vad jag tror. Många tänker kanske att en flyktingkille inte kan något, men tack vare att jag läser så mycket märker jag ofta att jag till och med kan mer än andra.

Hanna Johansson

Foto Emil Malmberg

»Läsandet är en resa«

Lustfyllt läsande öppnar upp för nya synsätt och underlättar inläringen i skolan. Det menar Madelene Camuz Eriksson, en av skolungdomarna som ingår i referensgruppen i projektet Berättelser som förändrar.

Madelene Camuz Eriksson är 16 år och går på Globala gymnasiet i Stockholm. Hon kom med i referensgruppen för *Berättelser som förändrar* genom en bekant som hade tipsat om henne för projektledaren Elisabet Reslegård.

– Det här är ett väldigt spännande projekt. Flera av böckerna som vi fick vara med och välja ut berör aktuella frågor som nazism och flyktingkrisen. Jag tror att satsningen kan öppna upp för nya synsätt och ett mer accepterande tänk bland ungdomarna som deltar, säger hon.

Madelene har läst böcker ända sedan hon var liten och ser läsandet som en resa.

– Du kommer bort, tiden går snabbt och ett lugn infinner sig. Läsningen har framförallt utvecklat mitt ordförråd något enormt, samtidigt som den hjälper mig att se situationer och individer från ett annorlunda och allt mer accepterande perspektiv.

Hon tycker att huvudpedagogen Ann Boglind och projektgruppen hade gjort ett bra förarbete i urvalet av böcker till projektet, vilket i sin tur gjorde det svårt att välja vilka böcker som skulle vara med.

– Jag tycker att det är ett väl genomtänkt val av böcker som passar alla åldrar och väldigt många intressen. När jag läste utdragen och gjorde min utsortering av vilka böcker jag ansåg bäst för satsningen gick jag på min egen känsla, på språk och handling. Jag försökte också tänka på vilken målgrupp böckerna passade bäst, för elever på högstadiet eller gymnasiet.

Madelene Camuz Eriksson beskriver referensgruppen som en väldigt varierad grupp, vissa mer extroverta, andra mer introverta och med olika intressen för olika typer av böcker. Själv har hon en bakgrund i den ideella världen och sitter idag som vice ordförande för Sveriges elevråd.

Hon menar att skönlitteraturen fyller en viktig funktion i skolan.

– Jag tror att böcker kan hjälpa till att komma in i och förstå skolämnen bättre och tycker att det är bra att jobba ämnesövergripande med litteratur. Men läsandet måste vara lustfyllt, du ska inte känna någon ångest över läsningen överhuvudtaget.

Foto Filip Jansson

Madelene Camuz Eriksson tror att det finns många sätt att arbeta med skönlitteratur i skolan och få unga att bli intresserade av läsning.

– Många har svårt att komma igång. En enkel lösning tror jag skulle vara att lyssna högt på ljudbok eller att man läser tillsammans i början. Det tror jag kan fungera oavsett ålder, man läser två, tre kapitel tillsammans för att komma igång på lektionstid. En annan idé är att avsätta sista kvarten av lektionen.

Själv brukar hon bestämma att hon ska läsa till exempel tjugo sidor varje dag av en bok som hon ska läsa i skolan. Då kan hon lätt räkna ut hur lång tid det tar innan boken är slut. Innan hon sätter igång läser hon andras recensioner av boken och under själva läsningen stryker hon under ord som hon inte förstår och tar upp med läraren. För att koncentrera sig lyssnar hon ofta på klassisk musik samtidigt som hon läser.

– Det viktigaste är att det inte blir ett tvång. Jag tror att lärarna skulle kunna underlätta för elever som inte tycker om att läsa, göra det lustfyllt och hitta rätt böcker för dem. Kanske genom att välja ut några böcker istället för bara en så att eleverna får välja utifrån vad de tror passar dem bäst. Det ökar nog det administrativa arbetet för läraren men kan betyda väldigt mycket för den enskilda eleven ur ett långsiktigt perspektiv.

Hanna Johansson

Det här är en inspirationsskrift för Läsrörelsens projekt *Berättelser som förändrar*, som genomförs i 200 högstadies- och gymnasieskolor under 2017. En bra berättelse är den kortaste vägen mellan två människor. Sällan kommer vi så nära någon annans tankar, rädslor, glädje, kärlek och ilska som när vi möts i en intressant historia. Engagerande läsning tränar upp den empatiska förmågan och bidrar till minskade klyftor mellan olika grupper. I den konfliktfyllda tid vi lever i är förståelsen för en annan människa viktigare än någonsin.